

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ГРЕЦЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

До захисту допустити:
Зав.кафедри
«__»_____20__р.

Кваліфікаційна робота
За освітнім ступенем «Магістр» на тему:
**«Категорія зміни: порівняльний аспект (на матеріалі прислів'їв далеко-та
близькоспоріднених мов)»**

студентки факультету грецької
філології та перекладу
спеціальності «Філологія»
освітньо-професійної програми
«Філологія. Переклад (англійська)»
Освітнього ступеня «Магістр»
Романюк Юлії Сергіївни
Науковий керівник:
Шепітько Світлана Віталіївна
к.філол.наук, професор кафедри
теорії та практики перекладу
Рецензент:
Ребрій Олександр Володимирович
д.філол.наук, професор завідувач кафедри
теорії та практики перекладу англійської
мови Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна

Кваліфікаційна робота
захищена з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«__»_____20__р.

ЗМІСТ

ЗМІСТ ₁	
ВСТУП ₂	
РОЗДІЛ I. КОНСТРУЮВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В МОВІ.....	5
1.1 Паремійна та мовна картини світу	5
1.2. Дослідження понятійної категорії.	9
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I ₁₂	
РОЗДІЛ II. ЗІСТАВЛЕННЯ МЕНТАЛІТЕТІВ ДВОХ НАРОДІВ ₁₄	
2.1. Визначення поняття «менталітет».	14
2.2. Особливості українського та англійського менталітетів.	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II ₂₄	
РОЗДІЛ III. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЗМІНИ ₂₆	
3.1. Категорія зміни у філософському та лінгвістичному аспектах.	26
3. 2. Порівняння прислів'їв на позначення постійності, сталості.	30
3. 3. Порівняння прислів'їв на позначення мінливості, зміни.	44
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III ₆₅	
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ₆₇	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ₇₁	
ДОДАТОК А ₇₇	

ВСТУП

Мова в усі часи залишалась найбільш яркою характеристикою етносу, що його ідентифікує. Кожна мова відображає особливу картину світу, і мовна особистість повинна організовувати зміст висловлювання відповідно до цієї картини. Поняття картини світу будується на вивченні уявлень людини про навколишній світ.

Дослідженням мовної картини світу займалися І.О. Голубовська, С.М. Меджидова, М.П. Кочерган, Ю.Л. Мосенкіс, Л.О. Ставицька; вони здійснювали зіставні дослідження з питань вираження мовної картини світу в лексиці кількох національних мов. Своєрідність національної мови зазвичай відбита в пареміологічних структурах.

Важливим завданням лінгвістики є дослідження національно-мовної своєрідності прислів'їв, бо в кожній мові вони мають неповторний план вираження і таким чином фіксують національний колорит мови. У прислів'ях чи не найяскравіше відбивається досвід народу, своєрідність його світобачення, оскільки в них найбільш чітко виявляються специфічні засоби їх відображення у мовній картині світу. Головне призначення прислів'їв – давати народну оцінку об'єктивних явищ дійсності, висловлюючи тим самим світогляд.

У прислів'ях і приказках виражається властивий народу склад розуму, спосіб судження, особливість поглядів; у них виявляються побут, дух і характер, вдача та звичаї, вірування та забобони, тобто менталітет даного народу.

Актуальність дослідження полягає у тому що на теперішній час бракує робіт присвячених, порівняльному аналізу прислів'їв на матеріалі української та англійської мови, не дивлячись на те що українська та англійська пареміологія як культурно маркована сфера неодноразово досліджувалась на предмет порівняльного аспекту.

Об'єктом даної роботи виступають українські та англійські прислів'я на позначення категорії зміни.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз семантики англомовних та україномовних прислів'їв, що позначають зміну.

Мета роботи полягає у виділенні спільних та відмінних рис менталітетів українського та англійського народів шляхом вивчення вербалізації категорії зміни у прислів'ях відповідних етносів.

Мета роботи зумовлює наступні **завдання**:

- 1) дослідити значення поняття «менталітет»;
- 2) визначити спільні та відмінні риси українського та англійського менталітету;
- 3) проаналізувати понятійну категорію зміни у філософському та лінгвістичному аспектах;
- 4) зробити суцільну вибірку прислів'їв на позначення зміни;
- 5) дослідити засоби вербалізації категорії зміни;
- 6) зробити порівняльний аналіз семантики англійських та українських прислів'їв, які позначають зміну.

Матеріалом виступає суцільна вибірка англійських та українських прислів'їв на позначення зміни відібраних з фразеологічних та тлумачних словників.

Методи, застосовані при написанні роботи: метод суцільної вибірки, дескриптивний, кількісний та порівняльний методи, метод дедукції.

Теоретична значущість дослідження полягає у внеску у пареміологію та лінгвокультурологію. Дана робота може стати у нагоді при вивченні менталітетів декількох етносів.

Практична значущість кваліфікаційної роботи полягає в можливості її використання при викладанні курсів порівняльної лексикології з української та англійської мови, теорії перекладу та пареміології. Дослідження також може знадобитись у перекладознавстві, а саме при перекладі прислів'їв на позначення зміни.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше в роботі було виконано семантичний аналіз прислів'їв, які позначають зміну на матеріалі української

та англійської мови і виявлено мовні засоби вербалізації даної категорії в менталітетах двох етносів.

Структура. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаних джерел, списку ілюстративних матеріалів та використаних прислів'їв.

У вступі обґрунтовано вибір об'єкта та предмета магістерського дослідження, актуальність, наукову новизну даної роботи, її практичну та теоретичну значущість; визначаються мета, завдання, матеріал і методи дослідження, а також структура роботи.

У першому розділі висвітлені мовна, концептуальна та паремійна картина світу та також понятійна категорія.

Другий розділ присвячений дослідженню поняття «менталітет» і зіставленню українського та англійського менталітетів для виявлення спільних і від'ємних рис, притаманним даним етносам.

У третьому розділі розглянуто категорію зміни у філософському та лінгвістичному аспектах, а також шляхи вербалізації цієї категорії на прикладі прислів'їв та надано порівняльний аналіз паремійних одиниць на позначення зміни в українській та англійській мові.

У загальних висновках надаються результати дослідженої теми у вигляді кількісного аналізу та визначається перспектива подальшої роботи.

У додатку представлена вибірка англійських та українських прислів'їв.

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження викладено у 7 публікаціях.

РОЗДІЛ І. КОНСТРУЮВАННЯ СВІТОГЛЯДУ В МОВІ

1.1. Паремійна та мовна картини світу.

У сучасній лінгвістиці існують різні підходи до дослідження мови, особливою увагою користуються питання взаємозв'язку культури і мови, менталітету і мови, мови і мислення. У мовних поняттях та категоріях закріплено результати пізнання людиною світу; вони відбивають концептуальну картину світу. Мовна картина світу є складовою концептуальної картини світу, що вербалізується або об'єктивується за допомогою лексичних знаків [33, с. 6]. Зокрема, це представлено в роботах І.О. Голубовської, С.М. Меджидової, М.П. Кочергана, Ю.Л. Мосенкіса, Л.О. Ставицької, де здійснюються зіставні дослідження з питань вираження мовної картини світу в лексиці кількох національних мов.

Проблема мовної картини світу є актуальною у зв'язку із виходом на перший план у лінгвістичних дослідженнях проблеми співвідношення мови, свідомості (індивідуальної й колективної) й культури. Серед актуальних питань лінгвістики слід відзначити спосіб відображення світу у свідомості людини та роль вербальних засобів у цьому процесі. В.Гумбольдт першим висунув ідею про нерозривну єдність мови і мислення [14, с. 145].

При цьому, мова для В. Гумбольдта виступає як посередник між двома різними світами – об'єктивно існуючим зовнішнім світом і суб'єктивним світом людини [14, с.147].

Ідею В.Гумбольдта підтримали Б.Уорф і Е.Сепір. Вчені стверджують, що світ пізнається тільки через форми мови – будь-яка мова спрямовує мислення її носіїв згідно з напрямком, що визначається світоглядом, зумовленим мовою. Е.Сепір формулює свою гіпотезу так: «уявлення про те, що людина орієнтується в зовнішньому світі без допомоги мови і що мова є лише випадковим засобом розв'язання специфічних завдань мислення і комунікації – це ілюзія. Насправді «реальний світ» значною мірою не усвідомлено будується на основі мовних звичок тієї чи іншої соціальної групи» [45, с. 53-54].

Інше формулювання цієї ж гіпотези знаходимо у роботі Б.Л. Уорфа: «Ми розчленовуємо природу згідно з напрямком, підказаним нашою рідною мовою» [36, с. 65].

Мовна картина світу – спосіб відбиття реальності у свідомості людини крізь призму мовних та культурно-національних особливостей [4, с. 31].

Дослідники мовної картини світу наголошують на таких її особливостях: кожен народ має певні відмінності у своїй мовній картині світу, картини світу варіюють, мовна картина світу є вторинною за своєю природою, антропоморфною за спрямованістю і складається з окремих фрагментів [2, с. 86].

Концептуальна картина світу засобами мови перетворюється у мовну. Концептуальна картина світу й мовна різняться засобами створення: перша використовує поняття й уявлення, а друга – мовні одиниці. Таким чином, наявність невербальних засобів вираження в концептуальній картині світу і лінгвістичних засобів творення загальних рис та національних особливостей мовної картини світу – ось принципова відмінність між концептуальною та мовною картинами світу [13, с. 39].

Картина світу як сукупність уявлень про довкілля розкривається через мовну структуру, зокрема лексико-семантичну систему мовних одиниць. «Сітка відношень» цієї системи є ієрархічно впорядкованим цілим зі складною будовою, в основі якої лежить смисловий каркас, що створює площинну модель мовної картини світу [24, с. 7].

Російський психолог Ю.А. Аксьонова вважає, що картина світу є змістовним аспектом образу світу, сукупністю його складових – конкретних образів, уявлень, значень, певною мірою впорядкованих, а тому з точки зору наявності рівнів соціального простору можна виділити в ній такі компоненти: одиничні (індивідуальні), особливі (ті, які поділяють люди певної соціальної або статево-вікової групи) й загальні (ті, які поділяє людство в цілому, – універсальні). Дослідниця зауважує, що картина світу традиційно центрується на «я», її основою є події особистого життя, «індивідуальна історія діяльностей» [3, с. 86].

Цю думку поділяє С.М. Меджидова, яка пише, що специфіка формування картини світу у свідомості особистості накладає відбиток на результат цього процесу, так як дана картина не є чимось однорідним [30].

На рівні говірок здійснює дослідження В.Д. Ужченко, яка вивчає відмінності мовної картини світу у носіїв територіальних діалектів, пов'язуючи їх з географічними умовами, соціальними, культурно-історичними факторами, виробничою діяльністю [44, с.174].

Як бачимо, мовознавці виділяють три рівні мовних картин світу: на рівні ідіолекту, діалекту та мови. Досліджуючи мовні картини світу на цих рівнях – ідіолектному, діалектному (розуміючи діалект широко – це і територіальні говірки, і соціальні жаргони за віковою, професійною та іншими ознаками) та мовному, – можна простежити становлення мовної картини світу певної спільноти.

Для дослідження мовних картин світу М.П. Кочерганом був запропонований зіставно-типологічний метод, а серед найбільш перспективних рівнів їх дослідження він визначає лексико-семантичний [21, с. 20].

Л.А. Лисиченко приділила увагу структурі мовної картини світу, яку вона представляє у вигляді поля з ядром – мовцем – і периферією – мовним колективом. Крім того, дослідниця звертає увагу на словотвірні одиниці як перспективний матеріал для дослідження у будь-якій мові [27, с. 39-40].

А.С. Зеленько звернув увагу на необхідність розрізнення мовних картин світу в когнітивній лінгвістиці, виокремлюючи повсякденно-побутову, міфологічно-релігійну, художню та наукову картини світу [7, с. 110].

Останнім часом з'явилося багато публікацій, присвячених різноманітним аспектам мовних картин світу. Так, В. Н. Манакін зазначає, що мовна картина світу – це відображений засобами мови образ свідомості – реальності, модель інтегрального знання про концептуальну систему уявлень, що репрезентується мовою [29, с. 198].

Маслова вважає, що мовна картина світу – це образ світу, який твориться лінгвістичними засобами, а саме:

– номінативними засобами мови (лексемами, фразеологізмами);

- граматичними засобами мови;
  - функціональними засобами мови;
  - образними засобами мови (переносні значення, внутрішня форма мовних одиниць, національно-специфічна образність);
- 1– фоносемантикою мови;
  - 2– дискурсивними засобами мови (засобами і стратегіями текстобудови, аргументації, побудови монологічних текстів, діалогу і т. ін.) [27, с. 36].

Прислів'я як одна зі складових фразеологічного фонду містять у лаконічній мовно-образній формі національно зумовлені орієнтовані узагальнення реальної дійсності, крізь які проступають певні константи складу народного мислення [16, с. 10-11].

До образних засобів мови належать і прислів'я. Паремійна картина світу є інваріантною частиною мовної картини світу, яка відображає узагальнену культуру стереотипних уявлень народу про світ. Прислів'я не тільки націлюють на вірну, з точки зору соціуму, оцінку події, а й моделюють ряд ситуацій, які об'ємно представляють все різноманіття компромісних оцінок і узагальнюючих висновків [12, с. 25].

Паремійна картина світу формується як результат безпосереднього сприйняття світу і його осмислення. Вона виникає в національній свідомості й є історично обумовленою, тому що залежить у своєму змісті від досягнутого до того чи іншого історичного етапу рівня пізнання. Паремійна картина світу являє собою результат пізнання дійсності, виступає як результат діяльності когнітивної свідомості і ґрунтується на сукупності впорядкованих знань – понятійних категорій. Тому паремійна картина світу включає як змістовне понятійне знання про дійсність, так і сукупність ментальних стереотипів (уявлень, які визначають розуміння та інтерпретацію явищ дійсності) [27, с. 41].

Паремійна картина світу тісно пов'язана із світоглядом і мовною картиною світу, але вона являє собою змістовне знання і є результатом пізнання, в той час як світогляд визначає метод пізнання або відноситься до системи методів

пізнання світу. Якщо паремійна картина світу має подібний характер репрезентації знання про світ, системи цінностей і поведінкових стереотипів, то світогляд – абстрактний та логіко-дискурсивний характер. Відмінність паремійної картини світу від мовної картини світу полягає в тому, що в мовній картині світу об'єктивна дійсність постає так, як сприймає її людина, а в паремійній картині світу – так, як людина до неї ставиться, оцінює її. Паремійна картина світу – результат різноаспектних відносин соціуму до об'єкта пізнання [24, с. 12].

У рамках цілісної мовної картини світу паремійна являє собою когнітивно, емотивно і прагматично обумовлений фрагмент, в якому знаходить вираження оціночне ставлення етносу до всього, що представляє цінність в його матеріальній та духовній культурі [32, с. 185].

Якщо говорити про конкретний народ, то перш за все, мова піде про щось таке, що притаманне саме цій нації, її традиції, звичаї, літературні твори, тобто про культуру. Кожна культура є своєрідною і неповторною і формується протягом сторіч. Вона виробляє принципово важливі для життя людини стереотипи, цінності, норми, позитивне чи негативне відношення до того чи іншого вчинку, явища, або факту [35, с.76].

Досліджуючи мовну ментальність як спосіб представлення світу, учені-мовознавці у центр дослідження ставлять пареміологію мови, бо саме в ній концептуалізовано знання про менталітет етносу. Прислів'я, що є частиною мовної свідомості людини, її культури визначають національні особливості світобачення, світосприймання, мислення, тобто менталітету даного етносу [51].

1.2. Дослідження понятійної категорії.

Людина сприймає оточуючий світ через процес пізнання. На основі отриманих знань у неї формується уміння орієнтуватися в цьому світі, а ця діяльність пов'язана з необхідністю ототожнювати та розрізняти об'єкти та події [1, с. 57]. Процеси категоризації займають центральне місце в пізнанні. Категорії є ментальними структурами – це свого роду кванти знання, якими користується людина в процесі мислення [17, с. 5-6].

Понятійні категорії – загальні, фундаментальні поняття, що відображають найбільш суттєві, закономірні зв'язки і відносини реальної дійсності і пізнання. У них синтезуються знання з різних галузей культури [8, с. 34].

За допомогою понятійних категорій здійснюється усвідомлення основ буття і мислення, світогляду, універсальї людської культури в цілому, дослідження пізнання, критичний аналіз його форм, змісту і методів. В рамках понятійної категорії розкривається внутрішня будова та специфіка духовного світу людини [18, с. 53].

Система понятійних категорій з точки зору їх структурно- функціональних характеристик відображає схему світогляду в культурі мислення. Понятійні категорії пов'язані з універсальїями культури, але являють собою самостійні форми розумової діяльності, в яких проявляються суттєві і загальні характеристики природної і соціальної реальності.

Проблема вивчення категорій вперше почала розглядатись у контексті діалектики. У категоріях діалектики знаходять відображення найбільш загальні суттєві ознаки зв'язку, властивостей, відносин речей, що мають місце в об'єктивній дійсності. Діалектичні категорії розглядаються у певній послідовності для розуміння логіки людського пізнання. У рамках діалектики були виділені такі категорії: «буття», «матерія», «рух», «зміна», «простір», «час» та ін. [19, с. 58].

Категорії в філософії розуміють як загальні, фундаментальні поняття, що відображають найсуттєвіші, закономірні зв'язки і відношення реальної дійсності і пізнання. Кант висунув припущення, що всі категорії є формами мислення [64].

Понятійні категорії визначають у лінгвістиці як смислові компоненти загального змісту, що властиві не окремим словам і системам їх форм, а великим класам слів, що виражені в мові різноманітними засобами. У мові понятійні категорії реалізуються у вигляді семантичних категорій – універсальних констант сенсу [31, с. 45-46].

Вперше термін «понятійні категорії» був введений в науковий ужиток О.Есперсеном. Він визнає, що поряд із синтаксичними категоріями, або крім

них, або за цими категоріями, залежними від структури кожної мови, в тому вигляді, в якому вона існує, є ще позамовні категорії, не залежні від більш - менш випадкових фактів існуючих мов. Ці категорії є універсальними, оскільки вони застосовуються до всіх мов, хоча рідко виражаються в цих мовах ясним і недвозначним чином [34, с. 99].

О.Есперсен, встановлюючи позамовний характер понятійних категорій, наполягає, що необхідно завжди пам'ятати про їх лінгвістичне значення. Вчений вважає, що ми хочемо зрозуміти мовні (лінгвістичні) явища, а тому було б неправильно розглядати цю проблему поза мовою та класифікувати предмети і поняття безвідносно до їх мовного вираження [34, с. 103-104].

Значний внесок у дослідження понятійної сфери мислення та в її взаємозв'язок із мовою вніс американський лінгвіст У.Л.Чейф. Він вважає, що глибинна структура і поверхнева структура – різні речі: і якщо поверхнева структура представлена матеріальними засобами мови і дана нам у чуттєвому сприйнятті, то поняття інтегровані глибоко всередині менталітету людини [8, с. 176].

С.Д.Кацнельсон виявив, що в сфері змісту понятійних категорій, мови мають як відмінні так і схожі риси. В своїх працях він підкреслював принципіальну можливість переходу від семантичної системи однієї мови до семантичної системи іншої. Він робить акцент на універсальних, загальнолюдських процесах мислення, які є основою мовної діяльності людини [23, с. 201].

Понятійні категорії з одного боку мають відношення до універсальних логічних та психологічних категорій, а з іншого – до мовного матеріалу і знаходять своє вираження у фактах мови. Вони існують проміж логіко-семантичних та мовних категорій відносно самостійно та лежать в основі багаторівневої людської свідомості, де кожен рівень пов'язаний з іншими і разом вони формують людський менталітет [48, с. 59-60].

Понятійні категорії мають універсальний характер, тому вони можуть виступати в якості основи для зіставлення різних мов. При зіставному вивченні різних мов досліджуються засоби мовного вираження даної категорії – те, яким

чином вона відображається в тій чи іншій мові. Вони слугують з'єднуючим елементом, який пов'язує мовний матеріал із укладом людського мислення.

Такі категорії – це результат людського досвіду. Вони завжди присутні у свідомості та можуть бути використані при описі різних мов.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

1. У сучасній лінгвістиці існують різні підходи до дослідження мови, особливою увагою користуються питання взаємозв'язку культури і мови, менталітету і мови, мови і мислення. У мовних поняттях та категоріях закріплено результати пізнання людиною світу; вони відбивають концептуальну картину світу. Мовна картина світу є складовою концептуальної картини світу, що вербалізується або об'єктивується за допомогою лексичних знаків.

2. Мовна картина світу – спосіб відбиття реальності у свідомості людини крізь призму мовних та культурно-національних особливостей.

3. Паремійна картина світу являє собою результат пізнання дійсності, виступає як результат діяльності когнітивної свідомості і ґрунтується на сукупності впорядкованих знань – понятійних категорій. Тому паремійна картина світу включає як змістовне понятійне знання про дійсність, так і сукупність ментальних стереотипів (уявлень, які визначають розуміння та інтерпретацію явищ дійсності). Понятійні категорії – загальні, фундаментальні поняття, що відображають найбільш суттєві, закономірні зв'язки і відносини реальної дійсності і пізнання. За допомогою понятійних категорій здійснюється усвідомлення основ буття і мислення, світогляду, універсалій людської культури в цілому, дослідження пізнання, критичний аналіз його форм, змісту і методів. В рамках понятійної категорії розкривається внутрішня будова та специфіка духовного світу людини.

4. Понятійні категорії з одного боку мають відношення до універсальних логічних та психологічних категорій, а з іншого – до мовного матеріалу і знаходять своє вираження у фактах мови. Вони існують проміж логіко-семантичних та мовних категорій відносно самостійно та лежать в основі

багаторівневої людської свідомості, де кожен рівень пов'язаний з іншими і разом вони формують людський менталіт .

РОЗДІЛ II. ЗІСТАВЛЕННЯ МЕНТАЛІТЕТІВ ДВОХ НАРОДІВ

2.1. Визначення поняття «менталітет».

Мова – це шлях, яким дослідники досягають і сучасну ментальність нації, і погляди стародавніх людей на світ, суспільство і самих себе. Переживши століття, відгуки давно минулих років зберігаються сьогодні у прислів'ях, приказках, фразеологізмах, метафорах, лінгвістичних символах культури, що відбивають менталітет певного етносу.

Дослідженням менталітету займалися такі вчені як М. Костомаров, М. Максимович, П. Куліш, В. Васильєв, М. Грушевський, М. Міхновський, В. Липинський, Д. Донцов, М. Шлемкевич, В. Петров, О. Бочковський, І. Лисяк-Рудницький та багато інших дослідників [26, с.12].

Слово «менталітет» походить від сполучення латинських слів: *mens* або *mentis*, що означає «розум», і *alis*, що означає «інші» [9, с.53].

Розглядаючи питання менталітету, В. Васильєв прийшов до висновку, що менталітет є поєднанням свідомості, інтелекту та розуму і присутній у характері мислення народу, в його культурі, віруваннях людей тощо [2, с. 98].

Менталітет – категорія, яка відображає внутрішню організацію та диференціацію ментальності, складу розуму, складу душі народу; менталітет різних народів – це психо-лінгво-інтелект різномасштабних лінгвокультурних спільнот. Під менталітетом розуміють певну глибинну структуру свідомості, яка залежить від соціокультурних, мовних, географічних та інших факторів [47, с. 28].

Особливості національного менталітету виявляються тільки на рівні мовної, а не концептуальної картини світу. Кожна з національних картин світу – це унікальне суб'єктивне уявлення про дійсність; уявлення, що включає до себе об'єкти як неопосередкованої, так і опосередкованої дійсності, до якої належать такі компоненти культури, як міфи, повір'я, легенди, релігійні погляди [28, с. 109].

Як стверджує А.Т. Хроленко менталітет не є монолітний, він різнорідний. Так, у свідомості та поведінці сучасної людини знаходять фрагменти давньої магічної свідомості. Менталітет з часом може змінюватися. Проте менталітет –

це завжди система, елементи якої відрізняються за віком, походженням носіїв певної спільноти. Важливу роль у розробці поняття «менталітет» варто відвести французьким ученим М. Блоку і Л. Февру, які ввели цю категорію до наукового обігу [9, с. 53].

Ці вчені та їхні учні розробляли категорію менталітету в межах антропологічних досліджень і багато в чому сприяли тому, що поняття менталітету набуло статусу загальнонаукового. Вони відрізняли варварський, придворний, міський, готичний, забобонний, буржуазний, сучасний та інші види менталітету. Термін «менталітет» набув великого дослідницького потенціалу, їм зацікавилися представники соціальних і гуманітарних наук, серед яких варто виділити насамперед лінгвістику, культурологію, етнографію, соціологію і політологію [46, с.130]. Для нашого дослідження релевантним є поняття менталітету, яким оперують у лінгвокультурології.

Менталітет культури – глибинні структури культури, історично та соціально укорінені у свідомості й поведінці багатьох поколінь людей, що об'єднують у собі різні історичні епохи розвитку національної культури.

Розглядаючи «менталітет» як лінгвістичне поняття, М. Міщенко вказує на те, що особливості менталітету пов'язані з певними стереотипами реагування індивідів та спільнот на соціальні події, стандартні соціальні ситуації [22].

Ці стереотипи визначаються соціокультурними нормами, які, у свою чергу, пов'язані з певними світоглядними моделями, що виступають в ролі світоглядного обґрунтування норм, на основі котрих безпосередньо формуються ментальні та емоційні стереотипи реагування на події у соціумі та особистому житті. Ці стереотипи закріплюються в тому числі й у мові.

Фіксацію особливостей менталітету у мові досліджують у межах таких наукових дисциплін, як етнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія. Одним з основних теоретичних постулатів, на які вони спираються, є гіпотеза лінгвістичної відносності Е. Сепіра та Г. Уорфа. Суть її зводиться до того, що люди, які говорять різними мовами і належать до різних культур, по-різному сприймають світ [49, с. 19].

С.Г.Тер-Мінасова визначає, що «менталітет» – це розумова і духовна налаштованість як окремої людини, так і суспільства в цілому [43, с. 78].

Особливості мови різних соціальних та соціально-демографічних груп значною мірою відображають особливості сприйняття та ставлення до соціальної реальності, ціннісні орієнтації цієї соціальної групи.

Н.В. Небилиця робить висновок, що «менталітет» – це наукова категорія, яка відбиває визначене явище, що укорінене в глибинах народного життя і фіксує стабільні, сталі характеристики духовності [43, с. 119].

Дуже часто можна спостерігати, що термін «менталітет» вживається не за призначенням. Зокрема, іноді менталітет плутають з політичною культурою або вільно трактують як душу людини чи душу народу. Звернувши увагу на цю проблему, В. Васильєв проаналізував цей термін, використовуючи словники, і дійшов висновку, що для менталітету характерними є розум, інтелект, умонастрій, спрямування думок, розумові особливості, розумовий рівень представників певної національної спільноти [9, с. 53].

На думку Л. Карп'юк, менталітет відображає: 1) етнокультурний досвід якоїсь спільноти; 2) сукупність поглядів та світосприймання її представників; 3) процес інтеріоризації норм, цінностей тощо, які побутують у суспільстві, а також екстеріоризації нових норм, які створюються людьми протягом суспільної еволюції [22].

Коло науковців, які досліджують менталітет, підкреслюють його глибокий, органічний зв'язок зі сталою культурною та етнічною суттю. Символіка цього зв'язку передається, серед іншого, особливостями мовних конструкцій, бо саме у мові ми завжди можемо віднайти приховані властивості людського мислення.

У словнику російської мови С. І. Ожегова і Н. Ю. Шведової менталітет оцінюється як осмислення світу, передусім за допомогою образів, забарвлених емоційними і ціннісними орієнтаціями, тісно пов'язаними з традиціями, настроєм та почуттям [70, с. 678].

На думку Гуревича, менталітет являє собою той рівень суспільної свідомості, на якому думка не відділена від емоцій, від ментальних звичок і

приймів свідомості. Люди ними користуються, зазвичай самі того не помічаючи, тобто несвідомо [11, с. 67].

М.В. Попов вважає менталітет традиційним виявом того як людина або народ сприймає світ. Цей вияв зумовлений історичним досвідом та національною культурою [42, с. 56].

Таким чином, менталітет не можна розглядати окремо від іншого, ширшого поняття, яким є культура, а вона, на думку Л. Карп'юк, нерозривно пов'язана з іншими психосоціальними феноменами колективного несвідомого – архетипами, символами і, безумовно, мовою [22].

Таким чином, проблема усвідомлення, вивчення та виокремлення головних рис менталітету сучасних народів є виключно актуальною. Складність аналізу менталітету народу полягає в тому, що, як і будь-яке явище духовного життя народу, його важко виокремити, «виміряти», обґрунтувати. Але, з іншого боку, менталітет неможливо приховати. Він виявляє себе в культурі, у мові матеріалізується у способі життя, традиціях, цінностях та нормах поведінки,.

Кожний носій мови формує своє бачення світу не на основі самостійної переробки своїх думок і переживань, а в рамках закріпленого у поняттях мови досвіду його мовних предків, що зафіксований у міфах і архетипах; засвоюючи цей досвід, мовець лише намагається його застосувати і трохи вдосконалити. Але у процесі пізнання світу створюються й нові поняття, що фіксуються в мові, яка є культурним надбанням [2, с. 113].

А.Т. Хроленко наводить приклад трьох різновидів менталітету: західний, дедуктивно-пізнавальний менталітет, який прагне у формі понять і суджень відобразити навколишню дійсність і який має практичну спрямованість; східний менталітет, зорієнтований на інтуїтивне мислення, бо більшою мірою спрямований на споглядання, духовне самовдосконалення, розвиток внутрішнього світу, де переважно використовуються не поняття, а смислові образи та міфи; менталітет традиційного суспільства, зорієнтований на предметне вирішення життєвих ситуацій і конкретних проблем, що стоять перед етнокультурною спільнотою [42, с. 108].

Таким чином, в межах трьох зазначених різновидів менталітету можна говорити про етнічний менталітет, який розмежовує народи й визначає їх національний характер.

На основі ментальних стереотипів народів формуються так звані етнічні особливості. Перспективним джерелом пошуку особливостей етнічного менталітету є фольклор. На думку А.Т. Хроленка, етнічний менталітет стійкий, але неприродні форми існування народу змінюють його, спотворюють відношення елементів у побудові думки [37, с. 56].

Вивчати менталітет важко не тільки тому, що він глибоко прихований у людині, але й тому, що дослідник знаходиться в полоні власного менталітету, який непомітним чином переломлює його погляди на матеріал джерела, з якого береться менталітет іншого народу.

Науковий аналіз менталітету повинен включати емоційний і ціннісний аспекти життя соціальних груп, а також їхню духовну специфіку. Він не є тотожним національному характеру, оскільки включає самосвідомість та уявлення про минуле й майбутнє того суспільного середовища, у якому живе людина, а також соціально ціннісні орієнтації, звички, традиції, професійну діяльність тощо.

Ментальними характеристиками культури називаються такі глибинні структури, які визначають протягом тривалого часу її етнічну чи національну своєрідність. Серед основних ментальних характеристик культури виділяються духовні цінності як головні елементи культури [40, с. 139].

Менталітет, що виявляється в мовній картині світу – це мовний менталітет. Відповідно, менталітет, що виявляється в паремійній картині – це паремійний менталітет.

Паремійний менталітет – це менталітет народу, а точніше певних соціальних груп, який знайшов віддзеркалення у пареміологічному фонді. Аналізуючи менталітет на основі пареміологічного фонду, неминуче реконструюються його найзагальніші риси, оскільки аналізу піддаються одиниці, які існують не одне сторіччя і які характеризуються різною вживаністю у сучасній мові і відбивають деякі сукупні риси менталітету.

Менталітет народу характеризується стійкістю, стабільністю, він є консервативним, хоча кожний історичний проміжок часу доповнює його своїми рисами [50, с. 87].

Аналізуючи паремійний менталітет, необхідно враховувати із світогляду яких саме соціальних груп він складається, оскільки, як і мовний менталітет, паремійний може походити від різних соціальних груп. Однак, виникнувши в певному середовищі, прислів'я, як правило, стають загальноживаними. Саме тому опис прислівного менталітету – це неминуче синхронно-діахронічний опис, який враховує первинні і подальші соціальні характеристики [39, с. 234].

З вищесказаного ми робимо висновок, що менталітет є складною ієрархічною системою, що визначає цілі і мотиви життєдіяльності як окремої людини, так і нації загалом. Аналіз паремійного та фразеологічного фонду етносу дає можливість вивчати ціннісно-сміслові утворення етнічних суб'єктів. Вони стають головними у структурі етнічного менталітету.

У нашому наступному підрозділі ми розглянемо особливості менталітетів українського, англійського та грецького народів.

2.2. Особливості українського та англійського менталітетів.

Вивчення етнічного менталітету в наш час набуває все більш важливого значення. Впливаючи на відображення того, що відбувається у світі та країні, менталітет є фактором побудови інтегрального образу реальності, тобто картини світу. Наукові розробки проблеми менталітету містять зв'язки із мовними особливостями, оскільки мова функціонує не лише як засіб комунікації, а й фіксує духовні надбання народу, складаючи мовну картину світу даного етносу. На жаль, до цього часу мовознавці лише побічно торкалися питання національної своєрідності мовного самовираження, тому постає потреба ґрунтовного опрацювання вираження рис українського та англійського менталітетів. Розглянемо особливості менталітетів двох народів.

Провідною ідеєю українського менталітету є ідея необмеженої свободи, визнання рівного права кожної людини в суспільстві [25, с. 278].

Більшість дослідників сходяться на тому, що однією з домінуючих рис українського менталітету є індивідуалізм. Думку про індивідуалізм як одну з

домінант характеру українця розвивали такі мислителі і діячі, як М.Грушевський, М.Костомаров та ін. Крім вітчизняних авторів, на цю рису українського менталітету звертали увагу й зарубіжні автори, зокрема, Г.Тільтманн. На його думку – паркан, яким огорожена кожна українська хата – це символ того індивідуалізму та любові до домівки й землі, що складають саме коріння українського темпераменту [38, с. 114-115].

Прив'язаність до землі, ґрунту є важливою складовою менталітету українців. Як вважає І.Мірчук, психологічний стан українців слід розглядати, враховуючи їх спорідненість із землею. Земля завжди мала сакральне значення для українського господаря, а органічна залежність від ґрунту простежується в пісенному фольклорі та народних звичаях. Шанобливе ставлення до природи було закладене ще язичництвом і укорінилося у свідомості українців-землеробів. Поступово формувалися відносини власності, а добрий господар схвалювався селянською громадою, ставав у молоді зразком для наслідування [60].

Наступною ознакою українського менталітету є емоційне, чуттєве начало, яке превалює над раціональним. Емоційність українців спрямована на внутрішній світ. Емоційна вдача українців яскраво виражена в українському фольклорі, народно-образотворчому мистецтві, поезії, тобто в усіх сферах духовного життя суспільства. Превалювання почуттів над розумом властиве не лише українцям, а всім слов'янським народам [60].

Специфіка української сім'ї має відображення в особливостях української національної психології. Тут передусім домінує жінка. Це віддзеркалюється у фольклорі, традиціях, звичаях та обрядовості українців. Чуттєве сприйняття навколишнього світу особливо притаманне українській жінці, і саме здатність до створення психологічно гармонійного середовища стає основою збереження роду і тієї стабілізуючої ролі, яку відіграє саме жінка в українській родині.

Щодо такої ознаки характеру українців, як релігійність, варто зазначити, що релігія і духовність завжди посідали одне з головних місць в житті української нації. Ще до прийняття християнства життя наших предків було

тісно пов'язане із культовою обрядовістю, поклонінням богам, одухотворенням природи, строгим сповіданням прикмет та знаків, які виявляла природа.

Із релігійністю пов'язана схильність до ідеалізації, що характерна для психологічного складу душі українців. Вона проявляється, зокрема, в ідеалізації поглядів на націю як на щось вище, що шукає засобів свого прояву зусиллями обраних (національних героїв, інтелігенції тощо). В основі такої ідеалізації лежить схильність до розірваності мрії і дійсності, що розуміє під собою віру українців у щасливе майбутнє і заслужене щастя на підставі того, що український народ багато пережив і натерпівся в ході своєї історії.

Забобони надзвичайно яскраво демонструють особливості національного світогляду українців. Наприклад, одягнувши навиворіт сорочку або сукню вважають передвістям того, що вас поб'ють. Для добробуту в новому будинку, треба щоб кіт першим перетнув його поріг. Неодруженій дівчині так само як і нежонатому парубку не слід сідати на кут столу [62].

Український народ шанує та береже свої звичаї та традиції. Всі українські звичаї пов'язані із повсякденним, календарним та релігійним життям, адже безліч українських традицій і подій, як і у багатьох народів, були пов'язані з сільськогосподарським календарем. Обжинкові пісні, зимові колядки або радісні пісні з приводу зустрічі весни з давніх часів супроводжували сезонні роботи.

Українця з давніх-давен характеризує працьовитість, здатність адаптуватись до чого завгодно, гостинність і доброзичливість у стосунках, обережність, сентиментальність, але також рішучість і незламність, винахідливість і хоробрість, героїзм і самопожертва, коли доводиться взяти до рук зброю. Українець глибоко зв'язаний з краєм, у якому народився і виріс. Недостатня єдність і згуртованість українців пояснюється перш за все їх індивідуалізмом [61].

Риси і характер українського менталітету мають певний ступінь сумірності з цінностями і принципами консерватизму, основна особливість якого полягає у тому, що він несе у собі усталені традиції, національну самобутність, базові

принципи суспільної моралі, культури тощо, це обумовлено тим, що традиція не існує самотійно і відірвано від часу [60].

Охарактеризувавши український менталітет, ми виявили такі позитивними тенденції як рівність, толерантне ставлення до інших націй, доброта і великодушність, працелюбність, релігійність, невичерпне бажання волі і боротьба за свободу, права і незалежність. Ці основи українського менталітету говорять про наявність у цьому співтоваристві ліберальних ідей, принципів і цінностей і навіть більше того, прагнення до їхнього здійснення. До негативних належать роз'єднаність, перевага особистого над суспільним, егоїзм, комплекс «малозначущості» або «другорядності», який занижує ступінь значущості і цінності як своєї національності, так і державності.

Англіїці – глибокі індивідуалісти. Вони вважають, що своїм успіхом зобов'язані тільки собі, рішення приймають індивідуально. Оптимізм та впевненість у собі — характерні риси для них [52, с. 265].

Прийнято вважати, що англіїцям властиві снобізм, манірність, деяка гордовитість по відношенню до інших народів. Все це пов'язано з багатою історією Британії, трепетним ставленням до своїх традицій і вихованню. Англіїці виховують своїх дітей дещо суворіше, ніж прийнято у інших народів. Справжньому джентльменові з дитинства прищеплюється почуття обов'язку і честі [65].

Складний етикет поведінки англіїців ґрунтується на традиціях, за якими не можна бути розумнішим від співбесідника, одягнутим краще від гостей, радіти перемозі чи чужій поразці, демонструючи свою перевагу. Сміх не має бути занадто гучним, а костюм – занадто модним і яскравим (тому сірий в Англії вважають кольором елегантності). Англіїця легко впізнати серед натовпу. Ніякий шум і крик не порушать його рівноваги, не здивують і не злякають. В будь-якому оточенні англіїць почуватиме себе комфортно і впевнено, але тримається дещо відсторонено і нейтрально [49, с. 16].

Англіїці, хоча і не люблять ділитися подробицями особистого життя, проте, досить товариський народ із своєрідним почуттям гумору. У спілкуванні з людьми англіїці стримані в емоціях, в розмові вони не використовують

категоричні заперечення або затвердження. Вони дуже уважно вислухають співрозмовника, але їх посмішка і увага зовсім не означають того, що вони з вами згодні [52, с. 354].

Англіїці дуже працелюбні і старанні, вони не проявляють зневагу до законів і правил. Засуджуючи вчинок, англієць скаже «It is not a cricket», яке дослівно перекладається як «Це не крикет», але означає – «Це несправедливо, нечесно, не по-англійськи». Така конотація пояснюється ставленням англіїців до правил, які зі спорту переносяться у щоденне життя [54].

Для англіїців вкрай складно розлучатися з минулим, вони ніколи не викинуть старі меблі, вони, як і їхні предки розводять сади в певному стилі, в них своя, історично складена міра ваг, усім відомий англійський сніданок, стримана манера одягатися незалежно від фінансового становища.

Незважаючи на зарозумілість і манірність, англіїці вміють над собою сміятися. Англіїцям притаманна схильність до позитивного погляду на події. Навіть у найскрутніших ситуаціях кожен англієць не втрачає надії на успіх. Існує думка, що кожен, хто налаштований на позитивний результат, обов'язково його отримає, при цьому зовсім неважливо, про яку сферу діяльності йдеться: відносини з оточуючими, робота або щось інше [65].

Для мешканців Англії немає нічого в світі дорожчого ніж час. Для українця чи росіянина хвилина – це часовий проміжок тривалістю у 60 секунд, а для англіїців поняття хвилини – це щось розтягнуте й неоднозначне.

Англіїці є досить забобонною нацією. Для того, щоб їм посміхнулася вдача необхідно в перший день місяця вигукнути фразу «білі кролики», відшукати чотирилисник і зустріти на своєму шляху чорну кішку. В окремих районах Англії вважається, що якщо одночасно побачити двох або трьох ворон – це означає, що незабаром станеться якась неприємність. Але в той же час, за однією із старовинних англійських легенд, дні держави будуть полічені, як тільки всі ворони залишать Тауер. Якщо англієць побачить кажана або хоча б почує його крик, він насторожиться, тому що кажани вважаються вірним знаком біди [59].

Розглянувши менталітет англійців можемо зробити висновок, що до негативних рис їх національного характеру належать: забобонність, снобізм, манірність та гордовитість. А до позитивних – оптимізм, старанність, працелюбність та впевненість в собі.

Англійці та українці досить забобонні. Вони ніколи не передають ножі з рук в руки. Вважається, що це може призвести до конфлікту або сварки, тому, передаючи ножа, вони кладуть його на стіл і тільки після цього, той хто попросив, бере його в свої руки.

Отже, розглянувши особливості менталітету двох народів можемо сказати, що спільними рисами є забобонність, дотримання традицій та звичаїв, гостинність, волелюбність тощо. Але є і такі індивідуальні риси, притаманні лише одній нації, які вирізняють її с поміж інших, наприклад, снобізм та манірність у англійців, прив'язаність до землі та релігійність в українців.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

- 1.** Менталітет – категорія, яка відображає внутрішню організацію та диференціацію ментальності, складу розуму, складу душі народу; менталітет різних народів – це психо-лінгво-інтелект різномасштабних лінгвокультурних спільнот. Під менталітетом розуміють певну глибинну структуру свідомості, яка залежить від соціокультурних, мовних, географічних та інших факторів.
- 2.** Менталітет є складною ієрархічною системою, що визначає цілі і мотиви життєдіяльності як окремої людини, так і нації загалом.
- 3.** Наукові розробки проблеми менталітету містять зв'язки із мовними особливостями, оскільки мова функціонує не лише як засіб комунікації, а й фіксує духовні надбання народу, складаючи мовну картину світу даного етносу. На жаль, до цього часу мовознавці лише побічно торкалися питання національної своєрідності мовного самовираження, тому постає потреба ґрунтовного опрацювання вираження рис українського та англійського менталітетів.
- 4.** Спільними рисами менталітетів двох народів є забобонність, дотримання традицій та звичаїв, гостинність, волелюбність тощо. Але є і такі

індивідуальні риси, притаманні лише одній нації, які вирізняють її с поміж інших, наприклад, снобізм та манірність у англійців, прив'язаність до землі та релігійність в українців.

РОЗДІЛ III. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ НА ПОЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЗМІНИ

3.1. Категорія зміни у філософському та лінгвістичному аспектах.

Зміна, так само як простір і час, цікавить людей з тих пір, як людина почала усвідомлювати себе людиною, відокремила себе від навколишнього світу і протиставила йому себе. Не дивно, що про зміну йдеться в Священному Писанні. Основний зміст цього поняття в Біблії зводиться до того, що весь світ мінливий, як мінлива і людина в цьому світі. Не змінюється тільки Бог. Причому сама зміна – тимчасова, – протиставляється незмінному вічному, непохитному. І перш за все змінам піддається людина, смертний [20, 67]. Тому і в якості об'єкта зміни найчастіше виступає або людина, або те, що пов'язане з людиною: особистість, характер, людські звички тощо. Такі ж об'єкти, як земля, вид землі, може змінити тільки Бог.

Проблема зміни в різних її аспектах вивчалася багатьма дослідниками: Гераклітом та Аристотелем у філософії, В.І. Свидерським в діалектиці, Є.П. Мохорею в природознавчих науках, Ж. П. Соколовською та В.В. Федоровим в лінгвістиці.

Зміна – категорія філософського дискурсу, що характеризує стан, альтернативний стабільності, перехід з одного стану в інший, зміна змісту у часі [20, с. 51].

Характеризуючи зміну як категорію філософії, можемо говорити про всезагальність збереження, оскільки все у світі розуміється як різні стани живого, і безперервне змінювання цих станів зумовлює загальну “плинність” світу як зміст поняття зміни [20, с. 54].

Геракліт наполягає на універсальності змін і плинності речей. Згідно Геракліту, все знаходиться в безперервній зміні і русі, оскільки все визначається боротьбою протилежностей, в ході якої річ переходить у свою протилежність. Зміни, за Гераклітом, підпорядковуються загальному закону – Логосу. Зміни в часі просторових відносин – вічних, структурних елементів при незмінності кожного елемента сприймаються органами почуттів як зміни, що відбуваються в світі речей [15, с. 132].

Геракліт зазначає, що всі речі плинні наче полум'я, але їх плинність володіє різними мірами або законами руху. «Горщик», в якому горить полум'я менш плинний, але він змінюється, бо вогонь його охопить і він згорить. Таким чином, вогонь – це символ та принцип пояснення того, що речі здаються незмінними, хоча насправді вони плинні [15, с.187].

За Аристотелем, існує п'ять видів змін: перетворення, виникнення, знищення, кількісні зміни та якісні зміни [5, с. 56].

В основі семантичної категорії зміни лежить філософське поняття руху, який у широкому трактуванні відображає будь-які зміни в природі та суспільстві. Зміна як властивість будь-якого руху, насамперед, є всезагальною й відносною. Всезагальною вона є тому, що будь-яке окреме явище світу завжди містить в собі якусь зміну. А відносною вона є тому, що будь-яка зміна є невід'ємною від збереження. Це справедливо щодо світу як цілого. Що ж до окремих явищ, то зміни в них можуть бути абсолютними, як, наприклад, смерть для окремого організму, але ніяк не всезагальними [5, с. 67].

Однак Аристотель відокремлює рух від зміни, тому що зміна пов'язана з протиставленням існуючого і неіснуючого, а неіснуюче не передбачає руху. Філософ виділяє шість видів руху: поява, зникнення, збільшення, зменшення, перетворення і переміщення [5, с. 69].

Перераховані вияви руху утворюють семантичні опозиції, адже появі протиставляється зникнення, збільшенню – зменшення, переміщенню по вертикалі – переміщення по горизонталі тощо. Для перетворення важко віднайти опозиційний корелят, бо завдяки своїй комплексній структурі воно семантично зіставляється з іншими п'ятьма видозмінами руху. Так, поява або зникнення якоїсь властивості часто впливає з перетворення одного аспекту цієї характеристики в інший. Збільшення та зменшення можна, відповідно, розуміти як процес перетворення меншої кількості у більшу або навпаки. Переміщення, окрім вертикального та горизонтального вимірів, стосується й поняття шкали, динаміка якої фіксує перетворення одного стану об'єкта чи його властивості в якісно інший. У проекції на властивості предметів такий рух відображає якісні або кількісні зміни, тобто стрибок між певною початковою

характеристикою об'єкта та його іншою, відмінною від початкової, характеристикою. Саме динамічність як невід'ємна ознака зумовлює багатовимірність категорії зміни, одним із аспектів якої є її онтологічний зв'язок із часом [5, с. 89].

В середньовічній філософії розрізняли поняття вічності і незмінності Господу та плинність світу. Час не існує сам по собі, він з'являється разом із світом і є характеристикою тих змін, що в ньому відбуваються. Зміна існує у часі, а сам час завжди фіксується як зміна. Парадокс часу і зміни полягає в тому, що постійна плинність припиняє сприйматися як зміна. Звідси багато афоризмів: «все тече, все змінюється» і «немає нічого більш постійного, ніж тимчасове». З цим пов'язан парадокс зміни і постійності: сонце сіло – світ змінився. Сонце сідає та сходить кожен день, тобто нічого не змінюється.

Темпоральний контекст зміни, фіксуючи її динаміку відносно вектора часу, укладає впорядковану в часі послідовність станів, які змінюють один одного [64].

Типова ситуація зміни передбачає два види станів, визначення яких зумовлюється результатом цього процесу. Так, якщо в результаті зміни зберігається тотожність предмета самому собі, то йдеться про перехід з одного стану об'єкта в інший. Якщо ж вказуються темпоральні стадії розвитку певного об'єкта, а конкретна тотожність зникає, відбувається перетворення одного об'єкта в інший. І зміна-перехід, і зміна-перетворення можуть визначатися внутрішніми та зовнішніми чинниками. Іншими словами, в певних випадках зміна немов генерується в собі, безвідносно до будь-яких процесів, які можуть її спричинити, а інколи зазнає впливу зовнішніх факторів [64].

Платонівська теорія базувалася на соціальних змінах. Для нього – це світ незмінних форм або ідей, що змінюється в просторі і часі речей. Форми та ідеї – не тільки незмінні та незнищенні, вони досконалі, істинні і реальні. Досконалі і благі форми чи ідеї передують копіям, чуттєвим речам, які являють собою початкові пункти всіх змін плинного світу. Таке розуміння використовується Платоном для оцінки загальної тенденції, головного напрямку змін у світі чуттєвих речей. Адже якщо початковий пункт всіх змін досконалий, то зміни

можуть відбуватися лише в напрямку, який відхиляється від досконалості і блага і призводить до недосконалості і зла, тобто до розкладання [63].

За Платоном, все, що притаманне душі – змінюється, при цьому все переміщується згідно закону і розпорядку долі. Платон так висловлює своє вчення про зміни: «Зміни у всьому, за винятком злих лих – це ненадійна справа: це стосується і зміни всіх пір року, і зміни вітрів, і змін в укладі тілесного життя, у характері зміна відбувається не в чомусь одному, але рішуче у всьому, виключаючи, лише злі лиха». Головною ідеєю вчення Платона є те, що всяка зміна – зло [20].

Р. Декарт розглядає зміну як рух або дію, з допомогою якої дане тіло переходить з одного місця на інше, підкреслюючи, що всі зміни у матерії залежать від руху її частин. Також він гадає, що людський розум сам по собі є незмінним, тому є безсмертним, а тіло людини змінне, тому як хоча б деякі його частини схильні до зміни форми [63].

П.Гассенци, ототожнюючи зміну із зміною місця у порожньому просторі, запропонував думку, що Всесвіт нескінченний, нерухливий та незмінний [63].

Пермінід припускав, що те що існує не тільки вічне у своєму існуванні, воно також є незмінним. Для нього буття має матеріальний характер, але з нього виключені змінність, рух та розвиток [63].

Зенон у своїх онтологічних поглядах неодноразово наголошував на єдності, цілісності та незмінності існуючого [20].

Емпідокл характеризує космогонічний процес розвитку. Для нього любов та ворожнеча – основні причини усіх змін, які трапляються у світі. Увесь процес розвитку філософ зводить до проблематики кількісних змін [53].

Кант трактував зміну як перехід з одного стану в інший, що має неперервний характер. Згідно Канту, будь-яка плинність явищ – це зміна. Він не тільки відійшов від ототожнення зміни з механічним рухом, але й показав значення інваріантних структур при вивченні зміни як буття так і суб'єкта пізнання [63].

Філософський аспект семантики розкриває сутність об'єктів шляхом їх дослідження в плані гносеології. У сучасній теорії мови цьому питанню

приділяється достатньо уваги у різних напрямках лінгвістики. Лінгвісти досліджують категорію зміни як систему відповідних мовних засобів, тобто семантичне поле.

При дослідженні вербалізації категорії зміни в лінгвістиці, ми можемо посилатися на класифікацію Ж. П. Соколовської, яка розглядає зміну як усталеність чи зміну психічного стану людини [41].

Федоров В.В. в своїй збірці «Психологічна свідомість народу» пропонує класифікувати прислів'я, які позначають зміну також за критерієм «незмінність-мінливість (сталість-мінливість)», але він розглядає цю категорію більш ширше, ніж вищезазначена Ж.П. Соколовська. Він ділить прислів'я на дві групи:

1. Властивості речей/людей постійні, сталі. Вони не змінюються за будь-яких обставин.

2. Властивості людей/речей мінливі [74, с.136].

У людині закладено два протилежні начала: чуттєве і фізичне. Перше, як підмітив Ф. Шиллер, забезпечує наповненість і змістовність часу, задовольняє жадобу змін, а друге – вволює прагнення звільнитися від переживань, внести стабільність, гармонію в буття, знищити час і зберегти себе серед мінливих станів особистості в непостійному світі [10, с. 20].

3. 2. Порівняння прислів'їв на позначення постійності, сталості.

Постійність – це таке відчуття, яке супроводжує людину протягом усього життя. Те, що не змінюється, ні на що не ділиться, ні з чим не порівнюється, нікуди не рухається, ні до чого не прагне. Цю вічну, досконалу в своїй повноті природу називають словом «сталість».

Прислів'я та приказки, будучи частиною культури народу, якнайповніше можуть відобразити те, як поняття сталості та постійності відображене у менталітеті двох націй.

Серед відібраних прислів'їв на позначення сталості та постійності ми виділили наступні підгрупи:

1. Незмінність людської природи.

Чим більше змін, тим більше все залишається по старому. – You cannot change what you are, only what you do. The more things change, the more they stay the same.

Людина може змінити друзів, роботу, оточення, місце проживання, проте сама вона від цього не скільки не зміниться. З самого народження в нас закладені якості, які зумовлюють наш характер. Протягом життя ми пізнаємо світ, накопичуємо позитивний та негативний досвід, міняємо звички, наміри, думки та манери, однак внутрішній характер людини залишається незмінним. Така двоїстість людської сутності знайшла відображення і в народному мистецтві трьох мов. Дані прислів'я стверджують, що людська натура постійна, незважаючи на всі зміни, які відбуваються навколо неї.

Українське та два англійських прислів'я вербалізовані у формі афоризмів, які констатують загальновідомий факт людської природи.

В наш час ці прислів'я набули більше негативної конотації, адже так зараз говорять про тих людей, які тільки на словах намагаються змінити свої погані звички та виправити недобрі вчинки, проте насправді все залишається по-старому незмінним.

Горбатого виправить могила, а впертого дубина. – The leopard cannot change his spots. You cannot teach an old dog a new tricks.

Порівнюючи ці прислів'я, можемо побачити, що українське прислів'я означає, що людина все ж таки може змінитися, а англійське навпаки, мають протилежне значення – людину не змінити.

Український відповідник дуже цікавий для нас за образністю та емоційним забарвленням. Це дуже давнє прислів'я і означає воно те, що горб раніше не можна було виправити, адже тоді не було методів лікування і видалення. Тобто, якщо з'являвся горб, то людина ходила горбатою все життя до смерті. А в могилі все рано чи пізно перетворюється на прах – і горбуни теж. Прислів'я висловлює думку, якщо у людини є якийсь порок, то це буде до її смерті. Найчастіше так говорили про сільських злодіїв, гуляк, п'яниць і пр. Горбатий порівнюється з упертим, і не дарма, бо упертість – постійна та стала риса

характеру, яку ототожнюють з непоступливістю та незговірливістю. Така людина всупереч здоровому глузду чинитиме по-своєму, і нічого це не змінить.

В англійській мові підібрано по два відповідники. В першому англійському еквіваленті символом постійності та сталості виступає «собака». Приручити та навчити собаку виконувати ваші прохання важко, коли вона вже стара, так і людину, яка звикла чинити на власний розсуд і покладатися тільки на себе, навряд чи захоче міняти себе, свої звички та склад розуму. Другий англійський еквівалент вказує на незмінність людської натури, так як те що дала нам природа, ми змінити не в змозі. Леопард – хижа тварина, яка має своєрідне забарвлення, і змінити його не можна. Так і людина, яку порівнюють з хижакком, не може змінити свою сутність якби вона не намагалася.

Дослідивши ці прислів'я, ми виявили, що українці негативно сприймають впертість і висміюють її, водночас англійці вказують на незмінність людської сутності, особливо у похилому віці. Хоча в цих прислів'ях засоби вербалізації відрізняються, все ж таки у менталітетах двох народів спостерігаються і схожі якості.

З вовку пастуху не вийде. – To set the wolf to keep the sheep

Негативна конотація зоонімів пояснюється сталою мовною традицією висловлювати негативне, іронічно-зневажливе або презирливе ставлення до людини з певними поганими звичками, рисами характеру, що суперечать моралі і цінностям, прийнятим у кожному суспільстві, а відтак і порівнювати її з тваринними інстинктами та поведінкою тварин.

Дане прислів'я вживається у ситуації коли ми хочемо підкреслити, що доручили якусь справу ненадійній людині. Воно бере свій початок від байок Езопа. Одного разу пастух помітив, як вовк спостерігав за вівцями. Спочатку він захищав своє стадо та слідкував за ним, а потім подумав, що вовк охороняє овець. Через деякий час пастух доручив вовку охороняти стадо, а сам пішов у город. Коли він повернувся, то побачив, що вовк напав на стадо і тоді пастух зрозумів, що йому не варто було довіряти.

В українській культурі зоонім вовк має переважно негативні конотації: людина, яка вороже, неприязно ставиться до когось; нещира людина, хоча

трапляється вживання цього зооніма і в позитивному значенні: досвідчена, загартована життям людина, яку важко перехитрити.

В уявленні англійців образ вовка символізує безжальність та жорстокість. На відміну від українців та греків, англійці надають зооніму «вовк» тільки негативне забарвлення.

Аналізуючи прислів'я, робимо висновок, що вони є повними відповідниками, бо мають однакові образи. Вовк у свідомості англійців та українців – натура хижа, дика, яка шукає легкої здобичі. Прислів'я символізують те, що людську натуру не змінити.

Старого навчати, що мертвого лікувати. – You cannot teach old dogs new tricks.

Життя людини складається з молодості, зрілого віку та старості. В українській мові дуже багато прислів'їв про старих людей, які свідчать про те, що неможливо змінити чийсь звички, особливо, якщо людина вже літня і протистоїть змінам.

Бачимо, що образність в українському прислів'ї побудована на порівнянні старого з мертвим. Неможливо повернути до життя мертву людину так само, як і неможливо змінити світогляд вже літньої людини.

В англійському прислів'ї образ собаки символізує людину, бо одомашнений з найдавніших часів, собака завжди відігравав значну роль у житті людини, виконуючи функції охоронця будинку, пастуха, мисливця, вірного друга. Прислів'я говорить про те, що не можна навчити старого собаку новим трюкам так само, як не можна поміняти людину похилого віку.

Розглянувши прислів'я, бачимо що вони презентують одну думку – в старшому віці життя людини входить в певне русло, думки підтверджуються, переконання міцніють, стереотипи костеніють, світогляд залишається малорухомим. До всього іншого, закріплюються звички, смаки і спосіб життя. І на цьому етапі змінити людину без її волі практично неможливо.

Горбатого могила виправить. З лисиною народився, з лисиною і помреш. – The fox may grow grey but never good.

Для англійців, як власне і для слов'ян, лисиця символізує хитрість та підступність, тому у центрі цієї фразеологічної одиниці образ лисиці є образом незмінності та сталості вад, властивих людині.

В українській мові маємо фразеологізм із таким самим значенням, але іншою символікою. Українці кажуть горбатого могила виправить, або з лисиною родився, з лисиною помреш, маючи на увазі не виправність негативних рис характеру людини.

Проаналізувавши ці прислів'я, можна стверджувати, що в менталітеті двох народів укорінені недоліки та вади вважаються не виправними, тобто неможна змінити людську природу.

Гадюку як не грій, вона все одно вкусить. – The wolf may change his coat, but not his disposition.

В уяві українців гадюка – це збірний образ чогось поганого, бридкого. Народна символіка гадюки досить широка: тварина виступає уособленням злості, люті, облесливості, лукавства, небезпеки, обмови, пліткарства, недобрих новин, а в цьому прислів'ї викриваються такі вади людського характеру, як невдячність, нечесність, не порядність. За народними віруваннями, гадюки, як і всі плазуни, належать до нечистих сил.

Для англійців вовк – це образ, який асоціюється з чимось жорстоким, безжалісним, невдячним, нахабним.

В прислів'ях дуже часто використовують образи диких тварин, щоб показати справжню сутність людини, розкрити її позитивні та негативні риси. Найчастіше в українських прислів'ях можна зустріти образ вовка – хижої тварини, яку неможливо перевиховати, він як був хижак так їм і залишиться. В даному прислів'ї вовк символізує незмінність людського характеру. У людини, як і у вовка характер та темперамент формуються в дитинстві. Асоціюючи вовка з людиною ми показуємо, що наші вроджені риси превалюють в характері над набутими.

Ці прислів'я означають, що характер людини важко змінити чи виправити, особливо, якщо це негативні риси.

2. Сталість любові до Батьківщини.

Ті, що виїждять за море, міняють тільки небо, а не душу. – You can take the boy out of the country, but you can't take the country out of the boy.

Патріотизм – це одне з найглибших почуттів, яке закріплювалося століттями та тисячоліттями розвитку різних етносів. Патріотизм визначають як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється у певному способі дій і складному комплексі суспільних почуттів, що узагальнено називається любов'ю до своєї Батьківщини.

На прикладі цих прислів'їв очевидним є те, що українці та англійці – народи дуже патріотичні, і вони говорять, що людина може знаходитися в іншій країні, але серцем вона буде на Батьківщині. Не дарма в українському прислів'ї використовується образ неба, бо всім відомо, що синій колір українського прапора символізує саме небо.

3. Незмінність досвіду.

З чим пішов, з тим прийшов. – The same old sixpence.

В англійській мові сенс прислів'я передається за допомогою образу старої монети. Монета в шість пенсів використовувалась в Британській Імперії з 1551 року. В середні віки люди були дуже забобонними. Вони вірили, що життя контролюється злими духами і ці духи були найактивніші під час обрядів, наприклад, весілля. Будь-який талісман підкова або щаслива монета вважався хорошою ознакою. Пізніше стало традицією включати шість пенсів в придане для нареченого від сім'ї нареченої. Більшість сімей передають одну й ту ж монету з покоління в покоління. В цьому прислів'ї стара шестипенсова монета символізує незмінність людського характеру та відсутність бажання змінювати своє життя, навчатись чомусь новому, набувати досвіду.

Проаналізувавши дані прислів'я, можемо зробити висновок, що серед українців і так само зустрічаються люди, які не бажають змінювати своє життя на краще, набувати досвіду, пізнавати світ, відкривати в собі нові грані.

Старого горобця на полові не обдуриш. – You can't catch old birds with chaff. An old fox isn't easily snared.

Досвід — це перш за все сукупність всього того, що відбувається з людиною в її житті і що вона усвідомлює; людина може мати досвід про саму себе, про свої здібності, про свої чесноти і вади, людина також може мати досвід і про думки, ідеї, знання.

Горобець – найпоширеніший птах в Україні, тому в українському фольклорі можемо знайти багато спогадів про цього птаха. Зазвичай, горобець для українців асоціюється із жвавистю, спритністю, моторністю. В українському прислів'ї образ старого горобця символізує досвідчену людину, яку важко обдурити.

В англійській мові ми підібрали дав відповідники, в одному з яких замість образу горобця використовується образ лисиці. Ця тварина для англійців символізує хитрість, нахабство, обман. Англійське прислів'я говорить про те, що хитру людину, яка сама неодноразово вдавалася до обману важко обдурити.

Проаналізувавши прислів'я, можемо сказати, що ці два народи розуміють досвід як щось незмінне. Вони вважають, що отриманий великий досвід, набутий у різних життєвих ситуаціях залишається з людиною впродовж усього життя.

Дитя, що обпеклося, вогню боїться. Обпікишсь на молоці, дмухатимеш і на воду. – A burnt child dreads the fire.

Страх є однією з домінантних емоцій людини. Переживши одного разу ситуацію страху, ми починаємо боятися всього, навіть самого незначного.

Ці прислів'я свідчать про те, що страхи, особливо, ті, які отримані в дитинстві супроводжують людину все подальше життя.

4. Незворотність часу.

Минулому нема вороття. – One cannot be put back the clock.

Феномен часу з давніх-давен привертає до собі увагу дослідників із різних наукових сфер: фізики, філософії, психології, лінгвістики. Фізики намагаються усвідомити природу часу шляхом вивчення руху небесних тіл, спостереження круговороту природних явищ і подій у світі; філософи та психологи наближаються до таємниць часу й особливостям її сприйняття людиною.

Найважливіші ключі до розуміння таємниці часу закладені у мові. Час – одна з основних категорій людського буття й є поняттям філософським.

Багато письменників-фантастів у своїх творах мріяли винайти машину часу, щоб повернутись у минуле і спробувати щось змінити у ньому для кращого теперішнього. Але час швидкоплинний, його неможливо зупинити, а тим більше повернути назад. Тому неможливо змінити минуле, воно вже «створене до нас». Завдяки йому існує теперішнє, те, в якому ми живемо.

В англійському прислів'ї використовується образ годинника, бо годинник є асоціацією за допомогою якої люди вербально та не вербально репрезентують час.

Таким чином, не маючи змоги змінити те, що вже було, і необхідно заради кращого майбутнього робити щось сьогодні і зараз, але не копіюючи дії минулого, творчо використовувати його досвід.

Після бою кулаками не махають. – After death the doctor. To lock the stable door after the horse is stolen.

Багато хто з нас любить згадувати давній конфлікт, або якусь ситуацію, що вже сталася і говорити: «та я б», «а можна було б зробити інакше». Немає сенсу повертатися до того, що вже сталося, бо ти не в силах змінити минуле.

З наведених прислів'їв бачимо, що дана ситуація в менталітеті народів які нас цікавлять, відображена за допомогою різних образів. Українці вважають недоречним «махати кулаками після бою», тобто коли виникає конфліктна ситуація, треба дійти одразу єдиної думки і не обговорювати, а тим паче пропонувати шляхи вирішення тієї проблеми що вже сталася.

В англійській мові ми підібрали два відповідники. З першого бачимо, що англійці вважають недоречним викликати лікаря після смерті, бо вже не можна ні чим допомогти. Інше прислів'я говорить, що не має сенсу закривати стайню, коли коня вкрали.

Те, що зроблено, не може стати незробленим. Зробленого не виправити. – What's done can't be undone. The fat is on fire.

Прислів'я є абсолютними еквівалентами та мають однакове значення: справа зроблена і вже нічим не допоможеш, тобто час не повернути і минулого не змінити, тому треба залишити все позаду і просуватися далі.

Так стається в житті, що не можна змінити прийняті рішення, вчинки. Не можна повернути назад і колись сказані образливі слова.

Слово не горобець – вилетить не спіймаєш. – A word spoken is past recalling.

Українці ототожнюють ситуацію з необдуманими словами з образом горобця. Вважається, що горобця можна впіймати і повернути, а слово ні. Греки асоціюють сказані слова з камінням. Так само і англійці вважають, що слів назад не повернути.

У повсякденному житті людина чує і говорить так багато, що цінності словами особливої не надає. А даремно – насправді слово володіє величезною силою. Не секрет, що слово здатне повернути людину до життя, надати йому сил, зачарувати його і навіть вбити, але ж сказаного не змінити і перш ніж щось сказати, треба дуже ретельно все обдумувати.

5. Незмінність долі, фатуму.

Історія повторюється. – History repeats itself.

Це прислів'я належить Квінту Курцію Руфусу, римському історику. Воно каже, що історія витікає з системи подій, які повторювались у різні епохи. Також цей вислів стосується будь-яких подій, що повторюються. Мається на увазі, що життя не стоїть на місці, ми переживаємо постійні зміни, якісь події.

Один у полі не воїн. – There is safety in numbers. One man, no man.

Це прислів'я є російським за походженням. Її початковий варіант – один у полі не ратай, де ратай (від «орати») – орач, хлібороб. Прислів'я стосувалось сільськогосподарської праці, що вимагала декількох працівників. Потім слово ратай за співзвучністю замінили на ратник, причому така заміна була підготовлена і стійкою фольклорною асоціацією ратного поля, поля битви з полем мирної праці. Слово ратник синонімічно замінювалося на воєвода і воїн. На основі антонімічного протиставлення утворився і новий варіант прислів'я – один у полі не воїн.

Аналізуючи ці прислів'я бачимо, що українці та англійці народи дружні. Вони вірять, що сила народу в його згуртованості і вважають, що поодинці людина не може вплинути на перебіг подій, щось змінити.

Народжений повзати латати не буде. – Little things amuse little minds.

«Народжений повзати латате не буде» – це крилатий вислів із твору М.Горького «Пісня про сокола». Це сумна пісня про птаха, якого ворог поранив у бою. Сокіл впав на край скелі де поряд пригрівся вуж. Птах розповів вужу про небо, про політ, про те, що він прожив чудове життя і йому не жаль померати аби тільки він зміг наостанок злетіти. Вуж порадив соколу злетіти з обриву, але його крила не витримали і сокіл впав у море. Вуж був дуже здивований і не міг зрозуміти, що такого в небі і чому заради нього не шкода померти. Вуж вирішив спробувати і впав донизу, але залишився живий і навіть не забився. Тоді він зрозумів, що щастя польоту в падінні. Для нього земля залишилась найкращим місцем і дурний той хто прагне до неба.

Образи вужа та сокола символізують людину. Так, прислів'я каже про те, що деякі люди прагнуть стрибнути вище своєї голови, але ми не в змозі змінити здібності дані нам від природи. Якщо людина не має хисту до малювання, то як би вона не намагалася вона не стане видатним художником.

Англійське прислів'я не є абсолютним еквівалентом і має дещо інше значення: дрібниці займають лише дрібний розум. Цей вислів торкається розумових здібностей людини і мається на увазі те, що не досить розумна людина задовольняється досить тривіальними речами.

Дані прислів'я говорять про те, що для кожного з нас дорога, якою ми пройдемо наше життя заздалегідь визначена і ролі які ми граємо на цій землі розписані. Ми будемо тими, ким нам судилося бути.

Все добре у свій час. Всякому овочеві свій час. – Everything is good in its season.

Мудрий цар Соломон казав: «Всему свое время, и время всякой вещи под небом. Время рождаться, и время умирать; время насаждать, и время вырывать посаженное; время убивать, и время врачевать; время разрушать, и время строить; время плакать, и время смеяться; время сетовать, и время плясать;

время разбрасывать камни, и время собирать камни; время обнимать, и время уклоняться от объятий; время искать, и время терять; время сберегать, и время бросать; время раздирать, и время сшивать; время молчать, и время говорить; время любить, и время ненавидеть; время войне, и время миру» [20].

Іноді ми забуваємо про цей закон і включаємося до гонки натовпу. Ми боїмося не встигнути, не побачити, не досягти, не одержати. Ми повинні лише зрозуміти, що усе відбувається в призначений термін, не раніше і не пізніше. Не треба поспішати, треба довіритися ходу подій, долі. Не треба намагатися змінювати або квапити свою долю, на кожному певному етапі життя мають відбуватися загальноприйняті зміни, здійснюватимуться ті чи інші вчинки. Зміни обов'язково відбудуться у житті, але у відведений для них час.

В англійському еквіваленті – все гарно в свою пору року – сенс в тому, що треба брати до уваги природу об'єкта – не треба чека результату раніше ніж він «достигне».

Кому судилося бути повішеним – не потоне. – He that is born to be hanged shall never be drowned.

Фаталізм – представлення про неминучість всього, що відбувається в природі і в житті людини, що виключає випадковість і свободу. Фаталізм заснований на вірі у всемогутність і всезнання Бога, який, створюючи світ, заздалегідь визначив долі всіх людей. Доля людини – це її життєвий шлях від зачаття до вироку Страшного Суду після смерті. Це всі ті ситуації, явища, події, люди, – все, що зустрічається на життєвому шляху людини являється долею.

В цих прислів'ях доля відображена через образ смерті. Вважається, що смерть неминуча, зумовлена долею, але час і обставини смерті людині знати не дано. Однак, люди прагнуть вгадати термін своєї смерті за допомогою різних прикмет. Дані прислів'я кажуть про те, що ми не можемо змінити спосіб яким ми підемо з цього життя, бо він заздалегідь визначений вищою силою.

Проаналізувавши прислів'я, бачимо, що обидва етноси мають здавна надзвичайно сильну віру в долю і вважають, що людина не здатна вплинути на результат свого життя.

Чому бути – того не минути. – What must be, must be.

В цих прислів'ях відображена властива нашим пращурам віра в долю, в те, що життя людини та події, які з нею відбуваються, заздалегідь визначені і цього змінити не можна. Що має статися, того не уникнути. Українці та англійці вважають, що людина не в змозі змінити майбутнє, бо це вже заздалегідь визначені події і все в нашому житті трапляється незалежно від того як людина себе поводить.

Від долі не втечеш. – Every bullet has its billet. No flying from fate.

Доля – надприродна незбагненна зумовленість, сила, що визначає всі події в житті людини, етносу, країни, людства.

Дані прислів'я розкривають уявлення етносів про існування вищої сили, яка наділяє кожную людину щасливим або нещасливим життям. Кожному доля постановляє, що має бути ще від колиски; і що має статися, те невідмінно станеться. Хоч би ти замурувався, а доля тебе таки знайде й зробить своє. Від долі не втечеш. Саме вона, керуючись принципом випадковості, визначає напрям життєвого шляху людини, незважаючи на її власні прагнення і бажання. Саме це прислів'я розкривають народні уявлення про неминучість та незмінність долі.

Не боїться мокрий дощу, а голий розбою. – A beggar can never be bankrupt.

Процвітання посідає одне з провідних місць у системі основних соціальних і моральних цінностей британського суспільства. Матеріальна забезпеченість та володіння досить великою кількістю грошей завжди були головними складовими успішного англійця. У розумінні багатьох англійців, гроші – це сила, яка може завоювати світ, тому вони переймаються своїми статками і остерігаються їх втрати. А якщо людина бідна, то вона апріорі не зможе збанкрутувати, тому її матеріальне становище не зміниться.

Українське прислів'я більш емоційно забарвлене, бо воно побудоване на контрасті образів. Образ мокрої людини так само як і голої символізує незмінність долі.

6. Незмінність правди.

Правду фарбувати нема потреби. – A clean hand needs no washing.

Правда – єдина для будь-якої людини, незалежно від її національності. Правда – сама по собі гарна, її не треба прикрашати або змінювати бо інакше, це буде вже брехня.

Засоби вираження в цих прислів'ях, як ми бачимо зовсім різні. Англійці ототожнюють правду з чистою рукою, тому її не потрібно мити, бо вона чиста, маючи на увазі, що правда прекрасна.

Українці використали інший образ, більш зрозумілий та менш метафоричний. Зрозуміло, що це переносне значення, бо правда – це щось абстрактне, щось, чого не можна торкнутись чи скуштувати, тому фарбувати, тобто прикрасити, змінити її неможливо.

Проаналізувавши прислів'я, можемо зробити висновок, що обидва етноси погано ставляться до брехні і воліють чути «неприкрашену», незмінну правду.

Факти – річ уперта. – Facts are stubborn things.

Аналізуючи ці прислів'я можемо зробити висновок, що з точки зору англійців та українців факт тлумачиться як реальна, невігадана подія, явище, те що сталося, відбулося насправді. Прислів'я є абсолютними еквівалентами і означають, що факти не можна спростувати, доказів не змінити. Ми не зможемо уникнути правди, навіть якщо це не те, що ми хочемо почути або висловити.

7. Незмінність інтелектуальних здібностей.

Тварину людина може навчити, а дурня ні. – You can teach an animal, but you'll never teach a fool.

У менталітеті обох націй людська вада «нерозумність» усвідомлюється як щось незмінне, тобто що є вродженим – те є сталим. У порівнянні з дурнем, тварина виступає розумнішою істотою, яку можна чомусь навчити. Разом з невіглаством та дурістю в цих прислів'ях осуджується і впертість. Дурня не можна нічому навчити, бо він впертий, і завжди стоїть на своєму. Він думає, що має рацію і не помиляється, тому тільки розумна людина може визнати свою помилку.

Англійці та українці критикують дурнів, порівнюючи їх з тваринами, причому явно не на користь людей, адже навіть тварину можна зробити

розумнішою, а в дурня таких шансів нема. Ці два народи сприймають дурість як один з найгірших людських недоліків

Дурний і в Києві не купить розуму. – Only the wisest and stupidest of men never change.

Дурість є однією з «невиліковних» людських вад. В Україні вважалося, що у Києві, як у столиці держави, є всі необхідні умови для отримання освіти та для її вдосконалення. Та люди, яким не судилося народитись розумними, навіть у столиці не порозумнішають.

Англійське прислів'я побудоване на протиставленні найрозумніший-найдурніший. Англійці вважають, що тільки найрозумніша та найдурніша людина не в змозі змінитися, тобто у дурня для цього забракне розуму, а занадто розумний знайде причини не змінюватись.

Проаналізувавши обидва прислів'я, можемо зробити висновок, що англійці та українці вважають дурість незмінною людською вадою.

Розумний змінює свою думку, дурень – ніколи. Хоч кіл йому на голові теши.
– A wise man changes his mind, a fool never will.

Ці прислів'я є абсолютними еквівалентами, тому протиставлення понять «розум-дурість» відображається однаково в обох мовах. Бути мудрим – означає признавати свої помилки та змінювати думку, коли ти не прав, але дурень завжди вважає, що він має рацію, тому він не може змінитися та набути мудрості. Розумна людина часто сумнівається в прийнятих рішеннях, а дурень навпаки через свою впертість та невігластво залишається при своїй думці. Характерною рисою дурня є гордість, бо він вважає, що знає все краще за інших і не потребує поради.

Розглянувши прислів'я, бачимо, що в світогляді двох народів така вада як дурість вважається не виправною.

Хто дурнем уродився, тому дурнем і вмерти. – He who is born a fool is never cured.

Українське прислів'я говорить проте, що в свідомості цього народу дурень асоціюється з нерозумною, навіть аморальною людиною, про що свідчать прислів'я, фразеологічні звороти типу: дурному закон не писаний, дурному не

сумно й самому, дурний розуму не купить, дурне як сало без хліба, дурний – далі нікуди т. ін., в яких подається негативне забарвлення, пов'язане із поведінкою людини.

В свідомості англійців дурість є негативною рисою людського характеру. І окрім негативної емоційної оцінки це прислів'я свідчить про невинність інтелектуально неспроможної людини.

Суб'єктом дурості в даних прислів'ях виступає людина, наділена нею від народження. Дурість залишається постійною якістю людини до кінця її днів, очевидно, тому в прислів'ях підкреслюється непотрібність навчання дурня.

8. Незмінність почуттів.

На милування нема силування. – Love cannot be forced.

Наші пращури вірили, що можна свідомо керувати тілом, що кожен орган має свій характер, а єдиним органом, якому даремно було наказувати – це серце, бо вони вірили, що в ньому живе любов.

Любов – це глибокий емоційний потяг, сильне почуття серця; почуття глибокого гарного ставлення, справжньої прив'язаності. Це сила, що може ніжністю підкорити навіть найжорстокіше серце і заволодіти ним навіки. Але ніхто і ніщо не в змозі змусити полюбити мимоволі.

Українці та англійці вважають, що навіть застосувавши силу, не можна викликати почуття.

В даних прислів'ях любов виступає як незмінне почуття. Вони всі містять спільну думку: не треба боротися за місце в житті людини, намагатися відвоювати простір в житті іншого, змінити його почуття до вас, адже ви не можете знати напевно чи це йому потрібно.

3.3. Порівняння прислів'їв на позначення мінливості, зміни.

Трактування зміни полягає у тому, що це поняття розглядається як таке, що входить до складу сукупності понять, котрі характеризують рух і розвиток. Зміни розуміються як виникнення або знищення властивостей об'єкта, збільшення чи зменшення його параметрів, його переміщення або перетворення, перехід до іншої форми. Якщо змінюється світ, разом з ним змінюється і людина. Людська натура мінлива і непостійна. З певним віком

людина частіше і гостріше сприймає різні зміни у світі і в самому собі і взагалі починає замислюватися про сутність змін.

Якнайповніше простежити відбиття зміни у ментальності англійців та українців можна за допомогою прислів'їв. Серед відібраних прислів'їв на позначення зміни та мінливості ми виділили наступні підгрупи:

1. Мінливість часу.

Скільки крадію не красти, а шибениці не минути. – The longest day has an end.

Всьому рано чи пізно приходить кінець. Нічого в нашому житті не триває вічно, так само і життя.

Українське прислів'я говорить про те, що врешті-решт злодій понесе покарання за свій злочин.

Англійське прислів'я вперше була використана англійським драматургом та романістом доби Відродження Джоном Лілі у своєму романі «Евфуес». В прислів'ї використовується образ дня, який символізує, що поганий досвід не триває вічно. Як за законами природи день змінює ніч, так і в житті горе змінює радість, або як кажуть, після чорної смуги життя настає біла.

Отже, обидва прислів'я мають однаковий сенс: ніщо не триває вічно, всьому приходить кінець – за зроблені помилки, погану поведінку рано чи пізно людина повинна розплатитись, понести покарання за скоєне лихо.

Час лікує. – Time cures all things.

У кожного в житті буває такий період, коли все чудово, кожен новий день як свято, на душі світло, а в щасливих очах блиск. У такі хвилини ми не думаємо про час. Нам добре, ми просто насолоджуємося. Але ось настає момент протилежний. Трапляється щось таке, що перевертає погляд на світ, змушує зняти рожеві окуляри, стати сильнішою і вчитися жити далі. Це може бути зрада, розпач або розставання.

Але з часом рани поступово загоюються. Будь-який, навіть, найсильніший біль поступово затихає. З часом все погане забувається і, як правило, залишаються тільки гарні спогади, а погані кудись уходять.

Цей вислів належить давньогрецькому драматургу Менандру і означає, що рани, які були завдані нам ще колись починають помаленьку загоюватися; образи, ворогування, суперечки та сварки після певного періоду стають неактуальними, а інколи, в певній мірі, і неважливими. Час проходить, змінюються люди, обставини, залишаються тільки рубці, які інколи дають про себе знати.

Часи змінюються і ми змінюємося разом з ними. – Times change and we with time.

З точки зору філософії, речі або люди є нашим суб'єктивним відображенням реальності. Звідси випливає, що зміниться людина чи ні, ми будемо судити його з позиції свого Я. А ось наше Я з часом змінюватиметься буде, і, як наслідок, буде змінюватися наше ставлення до оточуючого світу, в тому числі і до людей. Будь-яка людина змінюється з часом. Хтось на краще: розвивається, здобуває нові знання, аналізує прожите життя і починає вести себе по-іншому, стає мудрішим, а хтось на гірше: не реалізувавши свої юнацькі мрії, починає у всьому розчаровуватися, махає рукою на все, перестає розвиватися, пускає своє життя на самоплив і, в кінцевому рахунку, стає зовсім нудним, нецікавим і взагалі деградує як особистість.

Кожна епоха приносить в суспільство щось нове і те, що в минулому було неприйнятне і неприпустиме, тепер звичайне й неминуче. Приходять і відходять покоління, приносять нащадкам нові ідеї, змінюючи наші погляди і поняття. Людина підлаштовується під ту епоху в якій вона живе.

2. Змінність людської природи.

Заліз за панські столи та й забув про постолі. – Honours change manners.

Недарма існує старий вислів: я знаю небагато людей, які б не зламалися в горі та нещасті, але жодного, хто б витримав у момент величі і слави. Так стається, що із зростанням свого положення в суспільстві, люди починають спілкуватися з іншими подібними собі. Це зумовлює зміну цінностей, манер спілкування та поведінки, ставлення до інших. Нажаль, марнославство і гординя – це «найтонші місця» людської совісті, а як правило де тонко, там і рветься.

Ці прислів'я говорять про те, що суспільне положення міняє людей. Коли людина відчуває силу влади, вона, нажаль, втрачає свою людяність.

Для українців поява прислів'їв про панів була зумовлена соціальними умовами. Панами вважали тих, хто займав привілейоване становище в дореволюційному суспільстві, належав до забезпечених верств міського населення, інтелігенції. Зазвичай така людина виділялась розбещеною поведінкою, нетрудовими навичками, надто витонченими манерами. Усвідомлення народом несправедливості, нерівності, жорстокого ставлення до простих людей відобразилось обуренням у народному слові.

В англійському варіанті – слава змінює манери. Всі люди мають різний соціальний статус, деякі з нас бідні, а деякі багаті. Але іноді манери людей змінюються, залежно від їхнього положення в суспільстві. Сьогодні люди прагнуть буди більш успішними, щоб мати більшу владу та ставати заможнішими. Досягнення потрібні людині, щоб допомагати їй прямувати до мети, але деякі люди під впливом влади повністю змінюються так само як і змінюються їх манери. Це означає, що вони втрачають життєві цінності, такі як: дружба, повага, людяність, доброта. Манери визначають людину, тому ми повинні дбати про те, щоб їх зберегти та перш за все людина має залишатись людиною, бо то є найважливіша цінність у житті.

Баба поки з печі злетить, сім десятків дум передумає. – A woman's mind and wind change oft. Winter's weather and woman's words often change.

Жіноча натура непередбачувана. Усім відомо, що жіноча мінливість в поглядах, смаках, думках часто зводить чоловіків з розуму. Існує стереотип, що жінка змінює свою думку кожні дві хвилини, вона не може прийняти цілком певне рішення і настрої в неї змінюється з блискавичною швидкістю. Жінці притаманна мінливість.

Сім п'ятниць на тижні. – Rain at seven, fine at eleven.

Зазвичай вислів «У нього сім п'ятниць на тижні» асоціюється з людиною ненадійною, яка часто змінює наміри і, як правило, не виконує своїх обіцянок. У такому, не надто шанобливому ставленні до п'ятого дня тижня історично з'єдналися різні язичницькі, побутові та соціальні звичаї і устої українського

народу. За старих часів п'ятницю вважали вільним від роботи днем, і тоді за допомогою цієї фрази характеризували неробу, у якого кожен день – вихідний.

Більш широке тлумачення надає приказці той факт, що раніше п'ятниця була ще й базарним днем, в який також було прийнято виконувати різні торгові зобов'язання. У п'ятницю товар отримували, а гроші за нього домовлялися віддавати в наступний базарний день, тобто в п'ятницю наступного тижня. Про порушників подібних обіцянок і стали образно говорити, що у них сім п'ятниць на тижні. Поступово цей вислів з успіхом «перекочував» з базару в повсякденне життя і став загальноживаним.

В англійському прислів'ї мінливість та ненадійність людської природи відображено за допомогою стану природи, а саме стихії дощу. Це зумовлено, нестійкою погодою в Британії, коли вранішній дощ, може стати приводом гарної погоди вдень.

Проаналізувавши прислів'я, бачимо, що за допомогою різних образів вони репрезентують змінність людської природи.

Крапля камінь точить. – Little strokes fell great oaks.

В українському варіанті використовується образ каменя як найміцнішого матеріалу, який в змозі зруйнувати звичайна вода. Каміння порівнюється з характером людини. Існує думка, що неможливо змінити людську природу та характер, але орієнтуючись саме на цей вислів, можна стверджувати, що терпіння та наполегливість рано чи пізно дадуть свої плоди.

В англійському прислів'ї наполегливість асоціюється з блискавкою – маленькі блискавки руйнують великі дуби. Дуб є символом сили, мужності, витривалості, довголіття, родючості, шляхетності, вірності в багатьох індоєвропейських культурно-мовних традиціях. У багатьох індоєвропейських традиціях існував культ дуба, який вважався священним деревом, оселею богів, небесними воротами, крізь які божество може з'явитися перед людьми. Як і усі дерева, дуб виступає в ролі світового дерева: він символізує світову вісь, з'єднуючи верхні та нижні світи, живих та померлих предків, знаменуючи центр Всесвіту.

В цьому прислів'ї дуб порівнюється з сильною людиною, яку можуть зламати найнезначніші труднощі, так само як і дуб може зруйнувати невелика блискавка, головне влучити в слабе місце.

Дані прислів'я орієнтують людину на те, що для досягнення необхідного результату треба довго, старанно та наполегливо працювати. Можна зробити висновок, що ці народи приділяють велику увагу цілеспрямованості та досвіду, роблять акцент на наполегливості та завзятості.

Камінь, що котиться, мохом не обростає. – A rolling stone gathers no moss.

Термін перекотиполе зазвичай стосується людини, яка зазвичай не влаштовується на одному місці, або часто змінює рід діяльності і не досягне успіху в житті. Так само, як каміння, що котиться не збирає мох, так само і людині, яка постійно змінює заняття не вдається жодне досягнення. Також вони можуть свідчити про людину, яка завжди змінює свою думку і жодне діло до кінця не доводить.

Дані прислів'я можна трактувати і з іншої сторони. Рух це життя і рухатись треба вперед, впевнено йти до мети. Людина, яка постійно знаходиться у русі, не сидить на місці – розвивається. А якщо зупинитися, залишитися на місці, то можна «мохом порости».

Проаналізувавши прислів'я, можна зробити висновок, що англійці та українці – це ті люди, які працюють над собою, розвиваються, прагнуть досягти нових висот.

3. Зміни – це життя.

Різноманітність – гострота життя. – Variety is the spice of life.

Ці прислів'я висловлюють думку про те, якщо додати різноманітність в наше життя, то воно матиме ефект пряності і прикрасить наше повсякденне існування. Різноманітність має такий самий ефект на наше життя, як спеції на страву. Це робить його більш захоплюючим, більш цікавим, більш значущим. Повсякденне життя може стати буденним, а додавання різноманітності зробить його більш цікавим, шляхом великих змін.

Кухар використовує різні спеції, для того щоб надати одній і тій ж страві різних смаків. Аналогічно цьому, запроваджуючи зміни в наше життя, ми б зробили його більш наповненим.

Кожен намагається щось поміняти у своєму житті, бо з часом, без змін у повсякденності, воно стає одноманітним. Тому треба експериментувати та вводити у життя інновації, тоді різноманітність, дійсно, зможе оживити наше життя.

*Працюватимеш – то й матимеш. Хто робить, той голий не ходить. –
With time and patience the leaf of mulberry bush becomes satin.*

Працьовитість – яскраво виражене позитивне ставлення особистості до трудової діяльності, чітко виявляється на поведінковому рівні, і на певному етапі особистісного розвитку формується як одна із стрижневих рис особистості.

Працелюбність є однією з основних якостей успішних людей. Завдяки своїй працьовитості, вони бачать багато можливостей і завжди прагнуть все зробити вчасно. Усвідомлюючи, що час і можливість триватиме вічно, вони використовують можливості, поки можуть. Працелюбні люди не будуть спати в найкращий для роботи час. Вони встають рано вранці і починають свій день з гарного настрою. Запорукою успіху і достатку є працелюбність.

Українська працелюбність пов'язана з історичною пам'яттю дбати про завтрашній день, який може бути гірший, ніж сьогоднішній.

Англійці для вираження цієї ідеї використовують образи листу шовковиці і шовку – з часом та наполегливістю навіть і листя шовковиці перетворюється на шовк. Всім відомо, що праця тутового шовкопряда важка та довга, але результатом їх нелегкої роботи є дорога, коштовна тканина.

Дані прислів'я говорять, що ми повинні плекати у собі працьовитість і працелюбність, тому що лише працелюбність є ознакою вільної, фізично і духовно розвиненої людини, яку жоден ворог не здатен здолати. Така людина не буде перекладати вирішення своєї долі у чийсь руки з надією, що хтось за неї вирішить всі її проблеми. Найголовніше в житті – це цілеспрямованість, працьовитість та терпіння. Саме такі якості допомагають досягти багато чого в

житті, змінити його на краще. Але іноді, на життєвому шляху зустрічаються перепони, які треба з гідністю здолати. Життя – непостійне і повне сюрпризів: приємних і не дуже. Нам весь час доводиться долати якісь труднощі. Долаючи їх, тобто працюючи наполегливо, людина стає сильнішою, витривалішою, загартовує свій дух.

Життя, як стерна, не пройдеши ногами не вколовши. – Life is not all cakes and ale.

Життя людини – найдорожче, що в неї є. Воно неповторне, унікальне, життя не має ціни. Життя людини – то Божий дар. Але чомусь мало хто з нас серйозно замислюється над тим, як ми живемо, для чого і що ми після себе залишимо.

Щоб надати своєму життю сенс, людина повинна ставити перед собою мету, що перевищує його здібності. Життя навчає, воно надає нам мудрості жити по-справжньому. Воно не таке просте як здається.

Багато українських прислів'їв пов'язані з сільським господарством через прив'язаність та любов українського народу до землі, до працелюбства. В цьому прислів'ї життя порівнюється з тернистим полем, бо в ньому, як і на полях, багато каміння, бур'яну. Справді, прокласти рівну стежку через поле – і то нелегко, хоча межі його можна досягнути зором. А життя – річ набагато складніша: не знаєш, де натрапиш на камінь, а де опинишся в ямі, зустрінеш в дорозі добро чи зло. Тільки сильна і добра людина може пройти свій життєвий шлях гідно, не розгубившись, не витративши духовних скарбів, доброти і любові, гідності і честі. Можна перейти поле і залишитись людиною, а в житті все по-іншому, не всі в змозі прожити його гідно. На життєвому шляху нас чекають і труднощі, і радість, і розпач. Але потрібно йти вперед, не пасувати перед труднощами, долати перешкоди, змінювати життя на краще, виправляти допущені помилки.

В англійському прислів'ї сенс передають інші образи – торт та ель. Це прислів'я каже, що життя складається не лише з веселощів і не треба забувати, що смута та печаль також присутні на життєвому шляху.

Проаналізувавши прислів'я, можна зробити висновок, що обидва етноси однаково ставляться до змін, які відбуваються в житті. Вважається, що життєві труднощі неминучі і вони можуть змінити життя як на краще так і навпаки.

Після бурі настає тиша; після дощу сонечко. – After a storm comes a calm. Cloudy mornings turn to clear afternoon.

Після кожної сльозинки приходиться посмішка, після ночі настає день, після бурі – тиша, а після горя – радість. Погана погода не може бути вічно, сонце все одно колись вийде.

Ці прислів'я дуже гарно ілюструє стародавня байка. Один юнак був продавцем овочів, і його батько був продавцем овочів і його дід також був продавцем овочів. Вся їхня родина годувалася тим, що вирощувала зелень на продаж на невеликому городі. Одного разу чорна грозова хмара завдала родині важкий удар. Градом знищило всю зелень. Три дні юнак страждав, переймався, плакав на своєму розореному городі і молив Бога про допомогу. – Не горюй так, синку, – умовляв його старий батько. – Пам'ятай, що кожна темна хмара сріблом облямована. – У хмарі, яку послав нам Бог, був тільки град, – сумно відповів юнак. У цей момент з'явилась жінка. Вона простягнула юнакові мішечок з насінням і сказала: «Ось допомогу від Всемогутнього, візьми насіння». Передавши мішечок, жінка швидко пішла. Юнак зорав землю і посадив нове насіння. Він старанно поливав їх кожен день, і незабаром з'явилося широке листя, а між ним – жовті квіти. Це були кабачки. Вони принесли небачений врожай, і юнак заробив грошей в два рази більше ніж раніше. – Я давно хотів одружитися, але раніше у нас не було грошей на весілля! – радів юнак. – Тепер ти бачиш, синку, що Бог не дарма послав нам чорну хмару, зауважив батько. – Так, кожна темна хмара сріблом облямована, – погодився син.

Розглянувши прислів'я, бачимо, що в обох мовах вони символізують надію на те, що рано чи пізно життя зміниться на краще. Українці та англійці вірять, що життя плинне, події не стоять на місці. Вважається, що все в житті закономірне: смуті передують радість і навпаки.

Найкращий відпочинок – змінити рід діяльності. – A change is as good as a rest.

Зміна роду діяльності, професії та хобі позитивно впливають на життя людини. Коли їй є чим займатися, вона не сидить на одному місці, то й життя їй здається щасливішим. Людям властиво постійно рухатися і фізично, і духовно. Якщо ми стоїмо на одному місці, то починаємо міркувати про минуле, згадувати всі помилки та неприємності, адже нам просто нічого робити. Прислів'я вказують на те, що багатьох людей виснажує постійність, яка робить їх життя нудним, позбавленим барв.

Кожна людина, свідомо чи несвідомо прагне змін, розвитку і вдосконалення. Ми змінюємо професію, бо відчуваємо в душі незадоволення кар'єрою. Життя дається людині один і раз, тому вона хоче прожити його так, щоб потім ні про що не жалкувати. Поки ми живі, ми хочемо встигнути все: пізнати різні науки, навчитися ремеслам, побувати в багатьох країнах, завести якомога більше друзів, закохатися, втратити і знайти. Отже людині необхідна постійна зміна вражень, адже як можна встигнути зробити все, якщо просто чекати, нічим не цікавитися, нікуди не ходити. Життя сповнене мудрості, воно постійно змінюється, навіть протягом одного дня постаючи перед нами в багатьох образах, так і людина прагне нових подій, знайомих та оточення.

В обох прислів'ях втілилася потреба людини відчути нові враження. Зміна в прислів'ях порівнюється з відпочинком, бо ці два поняття мають одну спільну рису – приносити у життя гармонію, фізичну – відпочинок та моральну – зміна роду діяльності.

На прикладі прислів'їв з української та англійської мови, ми з'ясували, що зміна у професіональному житті людини сприймається українцями та англійцями однаково позитивно.

Під лежачий камінь вода не тече. – Nothing seek, nothing find.

За своєю природою люди не дуже люблять щось змінювати навіть якщо є можливість покращити своє положення. Природні лінощі та страхи перед невідомим спиняють і не дають зробити перший крок. Треба боротися із лінощами, страхами, зайвими сумнівами, треба ризикувати, але цей ризик

повинен бути виправданим. Кожна людина має своє щастя, і повинна використовувати його собі на благо. Один біжить, поспішає, але все одно у нього все виходить, а інший піде тим же шляхом і зазнає невдачі. Обираючи шлях, треба бути уважним до себе і до обставин, і не треба перейматися, що щось не вийде і час буде витрачений марно.

В українському прислів'ї використан образ води. Вода – джерело життя та зростання. Вона є усюди, але під лежачим камінням її немає. Тобто, де нема дії, немає життя, зростання, успіху. А де нема життя – там смерть та невдача. Успіх приходить до тих, хто діє, а невдачі до тих, хто проявляє бездіяльність.

Англійське та грецьке прислів'я також ілюструють людську бездіяльність і безініціативність. Не шукаючи – не найдеш.

4. Мінливість людської думки по відношенню до інших.

Зовнішність – зрадлива. Обличчям хоч воду пий, а душа отруйна. – Appearances are deceitful.

Щось гарне завжди привертає людські очі. Ми милуємося квітами, краєвидами, витворами мистецтва. Ми розуміємо чому це вважається красивим і приносить нам задоволення. Ми також вважаємо природним витвором мистецтва людську зовнішність і захоплюємося нею. Наш мозок звик сприймати красу лише з позитивної точки зору. Але, нажаль, ми забуваємо, що краса може бути небезпечною. Іноді люди використовують свою зовнішність, щоб нашкодити іншим для особистої вигоди.

В українському прислів'ї використовується образ душі. Для української культури концепт «душа» має особливе значення. «Душа» – це внутрішній психічний світ людини, з її настроями, переживаннями та почуттями. За релігійними уявленнями «душа» – безсмертна нематеріальна основа в людині, що становить суть її життя, є джерелом психічних явищ і відрізняє її від тварин; сукупність рис, якостей, властивих певній особі. Українці вважають душу зосередженням людської натури.

Ця народна мудрість говорить про те, що зовнішність дуже часто не відповідає стану та «складу» душі. Тому в житті ми дуже часто стикаємося з

ситуаціями, коли, дізнавшись людину ближче, нам доводиться змінювати свою думку про неї, хоча на перший погляд здавалось, що це гарна та порядна особа.

Не судіть про книгу по її обкладинці. – Never judge a book by its cover.

Не судіть книгу по її обкладинці, поки не прочитаєте хоч декілька сторінок. Найстаріша та потерта обкладинка може приховувати захоплюючий роман, а під шикарною палітуркою може опинитись нудне пустослів'я.

Ми всі знаємо, що люди схильні судити інших. Але неправильно судити про соціальну роль, вихованість, інтелект людини не поговоривши з нею хоч декілька хвилин. Може так статись, що найнепомітніша людина зможе навчити вас інакше дивитись на життя та оточуючий світ. Більшість з нас роблять якісь висновки про людину з першого погляду. Наприклад, коли ми бачимо на вулиці брудного, непоголеного чоловіка ми автоматично вважаємо його безхатченком. Кожен день люди роблять висновки щодо інших, базуючись тільки на зовнішності. Прислів'я кажуть про те, що не треба судити чоловіка, не знаючи який він всередині.

Прислів'я каже, що зовнішній вигляд не завжди відповідає внутрішньому світу людини. Чоловік може бути одягнений в рясу, але в душі він може бути далеким від свого образу.

Проаналізувавши прислів'я, бачимо, що ця народна мудрість відображає ставлення до людей, яке виникає з першого погляду, але дізнавшись людину поближче зазвичай ми змінюємо про неї свою думку на протилежну.

Не можна судити про дерево по його корі. – You cannot judge a tree by its bark.

Прислів'я з таким сенсом присутні у багатьох пареміологічних фондах різних мов. Людині властиво судити інших саме по зовнішності, адже це перше, що ми бачимо, коли зустрічаємо нову людину. Ми не можемо прочитати думки людини, тому і зовнішність – перша складова нашого уявлення про характер людини. Дуже рідко людина не складає своє перше враження від знайомства по вигляду. Цей факт можна пояснити і з біологічної точки зору: всі наші органи налаштовані на сприйняття зовнішніх подразників, звідси і наша схильність судити і оцінювати по зовнішності, однак у цьому полягає причина безлічі

помилки. Згодом, якщо є бажання, ми дізнаємося більше зі спілкування, звичок та вчинків. Прислів'я носять повчальний характер, так як вони навчають людину дослухатися до свого серця та не робити поспішних висновків. Багато речей, які здаються на перший погляд одними, в реальності виявляються іншими.

В англійському та українському прикладах зовнішність відображена у образі дерева. Дерево є одним з найбільш універсальних символів духовної культури людства. Воно символізує Небо й Землю; людину і її шлях до духовних висот; цикли життя, смерті і відродження; Всесвіт і мудрість. В даних прислів'ях дерево символізує молодість та старість людини. Коли ми молоді і зовнішньо привабливі, то і оточуючі перш за все вважають нас такими завдяки зовнішності. Але потім приходиться старіти, та зовнішній вигляд змінюється, проте не змінюється душа людини, її характер та ідеали.

Від любові до ненависті один крок. – From the sweetest wine to the tartest vinegar.

З точки зору психоаналізу, людям властиво ненавидіти так само як і любити. І ненависть нам теж необхідна. Головне, що і як ми ненавидимо. Ми звикли думати про любов і ненависть, як про протилежні почуття, тоді як вони завжди супроводжують один одного. Ненависть часто випереджає любов або завершує її. Але найчастіше ці почуття перемішані в кожному з нас по відношенню до однієї й тої ж людини. Звідси бере початок внутрішній конфлікт цих суперечливих почуттів, від якого ми страждаємо. Від ненависті ми намагаємося захиститися. І від тієї, яка спрямована на нас і від тої, що відчуваємо самі до когось. Ненависть до коханої людини нас лякає. Ми не розуміємо, що відбувається з нами, і, намагаємося позбутися цього почуття.

Ненависть може виникати, перш за все, через те, що кохана людина не виправдовує наші очікування, не задовольняє наші потреби. Коли ми ідеалізуємо людину, приписуємо їй бажані нам властивості, а вона не виправдовує наших очікувань, настає розчарування і як наслідок цього – ненависть. Іншою причиною ненависті є заздрість, яка дуже часто нами навіть не усвідомлюється. Ще одна причина – перенесення ненависті з однієї людини

на іншу. Наприклад, коли ми сердимось на когось, хто заподіяв нам багато страждання і болю, а потім в коханій людині вловлюємо якісь схожі риси з кривдником, то в нас спалахує необґрунтована і неадекватна ненависть. Той на кого спрямована ненависть, як правило, завжди це відчуває і реагує по – різному. Якщо ненависть не надсилається на того, хто послужив джерелом її появи, то вона направляєтся на себе, обумовлюючи саморуйнування, депресії, страждання або на інших людей, які не мають до цього безпосереднього відношення. Так, люди часто помічають, що жінка, яка зганяє злість на оточуючих, насправді злиться на іншу людину.

В англійському прислів'ї поняттю ненависті відповідає образ їдкого оцту, а любові – солодке вино. Очевидно, англійці вважають, що оцет неприємний як ненависть, а любов як дуже приємне почуття асоціюють з солодким вином.

В даних прислів'ях мова ідеться про те, що сильна любов може змінитися ненавистю. Але бувають випадки, коли дві людини, які ставляться один до одного з неприхованою ненавистю або в кращому разі з великою неприязню, у результаті починають відчувати один до одного самі справжні романтичні почуття. Психологи стверджують, що, намагаючись довести свою точку зору, якщо наша неприязнь склалася з-за будь-яких серйозних розбіжностей з того чи іншого приводу, в момент емоційної розмови і навіть на підвищених тонах ми можемо відчувати такий же приплив адреналіну, як і в самому початку любовних відносин.

*В день, коли ти втрачаєш гроші, родичі перетворюються на чужих. –
The day your money's gone, your relatives change into strangers.*

Дані прислів'я репрезентують головуючу роль грошей в житті суспільства і в житті окремо взятої людини. Нажаль, так стається, що коли людина, яка була досить заможною втрачає свої гроші, то ставлення до неї змінюється. Від неї відвертаються родичі, друзі, які користувались положенням цієї людини в суспільстві лише в корисливих цілях. А коли ти втрачаєш свої статки, то люди змінюють свою думку і відношення до тебе.

Загалом, у межах британського етнічного ареалу гроші слугують дуже позитивним індикатором особистості, адже багатство здобувається власним

розумом і важкою працею, тому якнайкраще характеризує свого володаря. Таке ставлення до грошей у британській і англосаксонській культурах є виявом, що, в свою чергу, бере витoki із протестантської релігійної традиції, у межах якої праця розглядається як духовне покликання людини. Без грошей – вважають англійці – не можна мати ні впливу, ні високого положення, а оскільки кожен із них намагається досягти і того, й іншого, вони з ранньої молодості працюють так багато, що праця стає їхньою звичкою, другою натурою. Ніякі перешкоди не змусять англійця полишити розпочату роботу. Жити для англійця – означає працювати і заробляти гроші.

Буває й так, що любов народжується з розрахунку. Такий брак рідко буває щасливим, він приносить багато зла, зумовлює сімейний розбрат, докори, взаємні образи. Коли людина втрачає свої статки, то і кохання до неї зникає, бо це почуття було фальшивим.

Клин клина вибиває. Від чого захворів, тим і лікуйся. – Fight fire with fire. Take a hair of the dog that bit you.

Різними засобами в цих прислів'ях висловлена думка, про те, що треба відноситися до інших, так як вони ставляться до тебе. Спочатку цей вираз означав, що дію каналізують її ж протидією, тобто добро – добром, зло – злом. В українській мові це прислів'я раніше живали селяни, а потім воно вже увійшло у широкий вжиток. Клин забивали до щілини, щоб зробити її ширшою, але щоб витягти клин, треба було вбити інший. Згодом це прислів'я набуло переносного значення, і з'явилися синонімічні йому вирази. Як, наприклад, друге українське прислів'я, в якому, людині народна мудрість радить лікуватися тими ж засобами, від яких вона і захворіла, маючи на увазі, як вас образили, так ви повинні і помститися. В англійському еквіваленті та ж сама ідея виражена іншими образами. Це «вогонь» та зоонім «собака». В цих прислів'ях добре простежується зміна ставлення до людей, які вас оточують. Якщо людина починає до вас погано ставитися, то і ви у свою чергу змінюєте про неї думку і підсвідомо теж починаєте не дуже добре ставитися до цієї людини.

5. Мінливість долі.

Доля мінлива. – Fortune is round, it makes one a king another a beggar. The wheel of fortune turns quicker than a mill wheel.

Прислів'я віддзеркалюють відношення двох народів до долі. Український відповідник менш емоційно забарвлений, ніж його іншомовні еквіваленти. В ньому говориться про те, що долі властиво мінятися, і людина не може знати напевно що на неї очікує. Традиційно українці розглядали долю як збіг сприятливих або несприятливих обставин, що полегшує або ускладнює самореалізацію. І окрема людина, і ціла нація є творцем і винуватцем власної долі, що яскраво відображено у вітчизняній пареміосистемі. Українці вірили, що доля сама не шукає людини, а от особа має знайти й оволодіти нею. Хто відшукає свою долю, тому в усьому таланить. Доля – один із найяскравіших концептів українського культурного ареалу. Внутрішня форма цього слова розкриває уявлення українців про існування вищої сили, яка наділяє кожную людину щасливим – щастя й доля, хвалити долю, або нещасливим життям – чорна, лиха, гірка, щербата доля. Саме вона за принципом випадковості визначає головний вектор життєвого шляху людини, не зважаючи на його власні прагнення і бажання. Для нашого народу доля носить як визначений, так і випадковий характер.

В англійських еквівалентах доля порівнюється з колесом млина, яке обертається дуже швидко, так, що одного дня людина стає королем, а іншого жебраком. Англійці сприймають долю як неминуче явище, проте людина, як вони вважають завжди може кинути виклик долі та змінити своє життя.

В уявленнях обох етносів укорінилася думка про мінливість людської долі, проте представляли вони цю властивість по-різному. Ми дізналися, що у англійців доля подібна колесу млина, як алегорія з колесом фортуни, в українців доля ні з чим не порівнюється, і відповідно прислів'я менш метафоричне, ніж англійське та грецьке.

Всякий свого щастя коваль. – Everyone is the author of his own good fortune. Everyone is the maker of his own fate.

Прислів'я в обох мовах є абсолютними еквівалентами. Головна їх думка полягає в тому, що кожна людина – господар своєї долі. Так говориться в якості поради самому визначати своє життя та робити його щасливим. Прислів'я існують дуже давно, і вони відображають уявлення про те, що щастя, везіння визначається при народженні людини якимсь божеством долі. У цих прислів'ях, однак, відображені скептичне ставлення до таких міфологічних уявлень і атеїстична віра у можливості самої людини. Так як прислів'я книжкового походження, тому вони є широко поширеними і в інших мовах. У українців людина як коваль, може змінити свою долю. Образ «коваля» відображає людську працелюбність, адже як ковалю важко виконувати його роботу, так і людині важко долати труднощі та проблеми. В англійців людина – автор та творець своєї долі. Порівнюючи людину з автором та творцем, вони висловлюють своє ставлення до долі. Людина може написати своє щастя в книзі долі, як автор та творець своїми зусиллями можуть створити шедевр. В цих прислів'ях показане сприйняття долі, адже для українців та англійців доля – багатогранне явище, яке, з одного боку визначене, а з іншого завжди дає людині вибір приймати власні рішення, самостійно змінювати свою долю на краще.

6. Вплив оточення на людину.

З ким поведешся, того й наберешся. – He that lives with cripples, learns to limp. Evil communications corrupted good manners.

Протягом свого життя людина може змінити себе, свої звички та характер. Оточення людини впливає на неї та змінює, тому, якщо оточення буде не належне, отже і зміни будуть негативними. Поведінка і принципи залежать від того, де ми виростили та з ким спілкувалися. Однак людина завжди знаходиться перед вибором, і хоча оточуючі нав'язують їй свої цінності та життєві настанови, вона може сама для себе вирішити, що буде краще. В українській мові прислів'я вказує на те, що будь-яка людина, знаходячись під впливом інших, неодмінно змінить свою сутність. Таким чином, проявляються людські слабкості, бо сильна духом людина ніколи не дозволить відвернути себе від правильного шляху. В цьому прислів'ї осуджується така риса менталітету як

відсутність сили волі. Українці вважають, що людина найчастіше піддається впливу оточуючих, і в більшості випадків це негативний вплив.

Англійці виявилися більш красномовними щодо поганого впливу оточуючого середовища, відповідно ми знайшли по два еквіваленти українському відповіднику в цих мовах. Перший англійський еквівалент окрім того, що застерігає від негативного впливу друзів, він ще вказує на таку здатність багатьох людей як імітація. Як людина, яка живе з каліками, почне кульгати, так і оточення змінить наше світосприйняття. Друге англійське прислів'я відображає також ставлення до виховання дитини. В англійському суспільстві століттями виховували дитину як справжнього джентльмена або леді і розвивали характер, силу волі та звичку завжди у будь-яких ситуаціях володіти собою. Для англійців виховання є дуже важливою частиною життя. Цей вираз позначає, як вони сприймають неосвічених людей і, так попереджують, що навіть хороші манери може зіпсувати невиховане оточення.

На прикладі цих прислів'їв, ми побачили, що українці, як і англійці попереджують про погані наслідки неналежного оточення. Зміна оточення міняє і саму людину, особливо, якщо вона має слабку силу волі.

Повадився глек по воду ходити, тут йому і голову зломити. – The pitcher goes often to the well but is broken at last.

Англійське та українське прислів'я мають і пряме, і переносне значення. Якщо до глеку набрати забагато води, то людина не зможе його донести і неодмінно впустить, отже і розіб'є. «Глечик з водою» уособлює завдання, яке неможливо виконати. Коли людина ставить перед собою нереальні цілі, вона сама ж і розчаровується, бо не отримує бажаного. Вони відображають ставлення до поганих вчинків. Вважається, якщо людина призвичаїлася до поганого, то спинитися вже не зможе і, таким чином, постраждає. Все міняється, і щастити буде не завжди, адже це всесвітній закон, що всяка річ має свою ціну.

Українське та англійське прислів'я схожі і за образність, і за значенням.

Хто з псами лягає, той з блохами встає. Яку дружбу заведеш, таке й життя проведеш. З ким живеш, у того й духу набереш. – If you lie down with dogs, you will get up with fleas.

Велике значення в житті людини грає її оточення. Наші друзі, рідні та знайомі, які знаходяться навколо нас несвідомо на нас впливають. Вони заряджають нас своєю енергією або навпаки забирають життєві сили. Все, що нас оточує впливає і формує нашу підсвідомість і свідомість. Тисячі причин змінюють і формують наше життя кожен мить. Люди повинні не просто плисти за течією і давати негативним подіям входити у своє життя, а керувати ними.

Людину можна порівняти із рослиною. Механізм розвитку однаковий. Якщо ви кинете в землю зерно і будете його вирощувати – поливати, прополювати від бур'янів і оберігати від несприятливих погодних умов, плід виростить сильним, здоровим, міцним та смачним. Якщо ж його будуть оточувати бур'яни з низькими сортовими якостями, відбираючи і висмоктуючи соки, плід виросте слабким і несмачним. Не треба піддаватися впливу негативних людей і подій, а треба відбирати в свою скарбничку тільки кращі вчинки, зустрічі і миті, тим самим створювати якісний рівень свого життя.

Дану життєву ситуацію як найкраще ілюструють, відібрані нами прислів'я. В мовній картині українців та англійців сформувалися вислови із словом «собака», яке використовується для опису людських якостей і моделей поведінки. Недарма кажуть, що собака – то найкращий друг людини.

Образність рис характеру, звичок, що передаються від людини до людини в українському та англійському прислів'ях виражаються за допомогою зооніму «блоха». З блохами, очевидно, асоціюються найдрібніші та негативні риси. Тому можна стверджувати, що саме ці прислів'я несуть негативний сенс. Але не завжди ми переймаємо лише погане. В деяких випадках оточуючі люди змінюють нас на краще. Про це говорять інші два українські відповідника. Наприклад, прислів'я – з ким живеш від того й духу набереш – можна інтерпретувати з позитивної точки зору. Якщо людину оточують сильні духом, вольові особи, то і людина починає по - іншому відноситися до життя.

Таким чином, серед опрацьованих прислів'їв більшість складають прислів'я на позначення сталості 106 одиниць (55,2%), ті що позначають змінність 86 одиниць (44,8 %).

Серед прислів'їв на позначення сталості ми виділили вісім підгруп: незмінність людської природи; сталість любові до Батьківщини; незмінність досвіду; незворотність часу; незмінність долі, фатуму; незмінність правди; незмінність інтелектуальних здібностей; незмінність почуттів.

Проаналізувавши прислів'я, які входять до групи «сталість», ми встановили, що дана категорія в менталітеті українців та англійців вербалізується за допомогою різних образів. Незмінність людської природи у більшості випадків виражена за допомогою зоонімів, бо завжди людину порівнювали з тваринними інстинктами і поведінкою тварин. Серед них в українській мові: образ гадюки, який символізує підступність, невдячність, нечесність; вовка – нещирість, ненадійність. В англійській мові серед зоонімів представлені: вовк, що асоціюється з хижістю, жорстокістю та нахабністю; лис – хитрістю, підступністю та собака – з незмінністю звичок. Проаналізувавши прислів'я, що позначають незмінність людської природи, бачимо, що незмінними виступають негативні риси характеру. Отже, можна стверджувати, що негативні риси людської природи є укоріненими.

Ми виявили, що незмінність вербалізується за допомогою поняття «досвід». В ментальності українців та англійців досвід, як позитивний так і негативний, впродовж всього життя людини залишається незмінним.

В багатьох проаналізованих прислів'ях, «незмінність» вербалізується через поняття долі та фаталізму, як те, що не залежить від людини і є заздалегідь визначеним невідомими вищими силами.

Невправність інтелектуально неспроможних людей у прислів'ях передається через опозицію розумний-дурень. І українці, і англійці вважають, що дурість залишається постійною вадою людини до кінця її днів.

Незмінним у пареміях також виступає час у минулому його прояві. Підкреслюється його швидкоплинність, неспроможність його зупинити і повернути назад.

Ми також виявили, що обидва народи погано ставляться до брехні і воліють чути «неприкрашену», незмінену правду.

Серед прислів'їв на позначення мінливості ми виділили шість підгруп: мінливість часу; змінність людської природи; життєві зміни; мінливість людської думки по відношенню до інших; мінливість долі та вплив оточення на людину.

Категорія мінливості вербалізується за допомогою поняття «час». Як само по собі плінне поняття, час зумовлює змінність людського характеру, життєвих принципів, смаків та поглядів. З плином часу змінюється відношення до деяких речей, людей та подій.

Розглянувши паремії, ми визначили, що мінливість у менталітеті двох етносів вербалізована у більшості випадках через мінливість людської природи. Вважається, що людина – істота, яка найбільше з усіх піддається впливу оточуючих. Характерним є те, що людині властиво змінюватись у гіршу сторону, особливо, коли ці зміни зумовлені покращенням її соціального становища. Змінність людської природи також часто порівнюється із погодою та погодними умовами. Вважається, що людина така ж нестабільна у своїх поглядах, як погода.

Спираючись на проаналізовані паремії, можемо зробити висновок, що для обох етносів саморозвиток займає важливе місце в житті людини. Є думка, що за допомогою терпіння та зосередженості можна домогтись позитивних змін у житті.

Також ми визначили, що даним етносам притаманно змінювати думку що до інших. В народній мудрості відображене ставлення до людей, яке виникає з першого погляду, але дізнавшись людину поближче зазвичай ми змінюємо про неї свою думку на протилежне.

Спираючись на те, що за кількістю превалюють прислів'я на позначення сталості, можемо зробити висновок, що обидва етноси є досить сталими у своїх поглядах, звичках, традиціях та почуттях.

Отже, дослідження прислів'їв дозволяє визначити основні риси української та англійської ментальності. Проаналізувавши прислів'я, можемо зробити

висновок, що в ментальності цих народів поняття зміна відображене через призму сталість – мінливість. У свідомості даних етносів незмінними зазвичай є негативні сторони людського характеру. Але є і протилежна думка, тому як час плине, і ми змінюємося разом з ним, отже змінюється характер та риси особистості.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

1. Характеризуючи зміну як категорію філософії, можемо говорити про всезагальність збереження, оскільки все у світі розуміється як різні стани живого, і безперервне змінювання цих станів зумовлює загальну “плинність” світу як зміст поняття зміни. В основі семантичної категорії зміни лежить філософське поняття руху, який у широкому трактуванні відображає будь-які зміни в природі та суспільстві.
2. Вербалізацію категорії зміни ми розглянули на матеріалі прислів’їв двох мов за критерієм зміни / сталості.
3. Серед опрацьованих прислів’їв більшість складають прислів’я на позначення сталості – 106 одиниць (55,2%), змінності – 86 одиниць (44,8 %).
4. Серед прислів’їв на позначення сталості ми виділили вісім підгруп: незмінність людської природи; сталість любові до Батьківщини; незмінність досвіду; незворотність часу; незмінність долі, фатуму; незмінність правди; незмінність інтелектуальних здібностей; незмінність почуттів. Дана категорія в менталітеті українців та англійців вербалізується за допомогою різних образів. Незмінність людської природи у більшості випадків виражена за допомогою зоонімів. Також незмінність вербалізується за допомогою таких понять як «доля», «досвід», «час» у минулому його прояві та «правда».
5. Серед прислів’їв на позначення мінливості ми виділили шість підгруп: мінливість часу; змінність людської природи; життєві зміни; мінливість людської думки по відношенню до інших; мінливість долі та вплив оточення на людину. Змінність виражена за допомогою понять «час», «людська природа», «життя» та «доля».
6. Дослідження прислів’їв дозволяє визначити основні риси української та англійської ментальності щодо філософського сприйняття поняття зміни.

Проаналізувавши прислів'я, можемо зробити висновок, що в ментальності цих народів поняття «зміна» відображене через призму сталість – незмінність. У свідомості даних етносів незмінними зазвичай є негативні сторони людського характеру. Але є і протилежна думка, тому як час плине, і ми змінюємося разом з ним, отже змінюється характер та риси особистості.

7. Спираючись на те, що за кількістю превалюють прислів'я на позначення сталості, можемо зробити висновок, що обидва етноси є досить сталими у своїх поглядах, звичках, традиціях та почуттях.

ЗАГАЛЬНІ ВСНОВКИ

У сучасній лінгвістиці існують різні підходи щодо дослідження мови. Особливою увагою користуються питання взаємозв'язку культури і мови, менталітету і мови, мови і мислення. У мовних поняттях та категоріях закріплено результати пізнання людиною світу, усвідомлення надбань цивілізаційного завоювання простору і часових параметрів нашого буття.

Людина сприймає оточуючий світ через процес пізнання. Процеси категоризації займають в пізнанні навколишнього світу центральне місце. Категорії є ментальними структурами, це свого роду кванти знання, якими користується людина в процесі мислення.

За допомогою понятійних категорій здійснюється усвідомлення основ буття і мислення, світогляду, універсальї людської культури в цілому, дослідження пізнання, критичний аналіз його форм, змісту і методів. В рамках понятійної категорії розкривається внутрішня будова та специфіка духовного світу людини.

Такі категорії – це результат людського досвіду. Вони завжди присутні у свідомості та можуть бути використані при описі різних мовних картин світу.

Мовна картина світу – спосіб відбиття реальності у свідомості людини крізь призму мовних та культурно-національних особливостей.

Дослідники мовної картини світу наголошують на таких її особливостях: кожен народ має певні відмінності у своїй мовній картині світу, картини світу варіюють, мовна картина світу є вторинною за своєю природою, антропоморфною за спрямованістю і складається з окремих фрагментів.

Паремійна картина світу є інваріантною частиною мовної картини світу, яка відображає узагальнену культуру стереотипних уявлень народу про світ. Тому паремійна картина світу включає як змістовне понятійне знання про дійсність, так і сукупність ментальних стереотипів. Ментальні стереотипи – уявлення, які визначають розуміння та інтерпретацію явищ дійсності.

Досліджуючи мовну ментальність як спосіб представлення світу, учені-мовознавці у центр дослідження ставлять пареміологію мови, бо саме в ній концептуалізовано знання про менталітет. Прислів'я, що є частиною мовної

свідомості людини, менталітету народу, його культури визначають національні особливості світобачення, світосприймання, мислення.

В нашій роботі ми розглядаємо прислів'я на позначення зміни. Зміна – категорія філософського дискурсу, що характеризує стан, альтернативний стабільності, перехід з одного стану в інший, зміна змісту у часі.

Характеризуючи зміну як категорію філософії, можемо говорити про всезагальність збереження, оскільки все у світі розуміється як різні стани живого, і безперервне змінювання цих станів зумовлює загальну “плинність” світу як зміст поняття зміни.

Проблема зміни в різних її аспектах вивчалася Гераклітом та Аристотелем у філософії, В.І. Свидерським в діалектиці, Є.П. Мохорею в природознавчих науках, Ж. П. Соколовською та В.В. Федоровим в лінгвістиці.

Федоров В.В. в своїй збірці «Психологічна свідомість народу» пропонує класифікувати прислів'я, які позначають зміну за критерієм «незмінність(сталість) – мінливість(зміна)». В нашій роботі ми спиралися саме на цю класифікацію.

Серед опрацьованих прислів'їв більшість складають прислів'я на позначення сталості 106 одиниць (55,2%), ті що позначають змінність 86 одиниць (44,8 %).

Серед прислів'їв на позначення сталості ми виділили вісім підгруп: незмінність людської природи; сталість любові до Батьківщини; незмінність досвіду; незворотність часу; незмінність долі, фатуму; незмінність правди; незмінність інтелектуальних здібностей; незмінність почуттів.

Проаналізувавши прислів'я, які входять до групи «сталість», ми встановили, що дана категорія в менталітеті українців та англійців вербалізується за допомогою різних образів. Незмінність людської природи у більшості випадків виражена за допомогою зоонімів, бо завжди людину порівнювали з тваринними інстинктами і поведінкою тварин. Серед них в українській мові: образ гадюки, який символізує підступність, невдячність, нечесність; вовка – нещирість, ненадійність. В англійській мові серед зоонімів представлені: вовк, що асоціюється з хижістю, жорстокістю та нахабністю; лис

– хитрістю, підступністю та собака – з незмінністю звичок. Проаналізувавши прислів'я, що позначають незмінність людської природи, бачимо, що незмінними виступають негативні риси характеру. Отже, можна стверджувати, що негативні риси людської природи є укоріненими.

Ми виявили, що незмінність вербалізується за допомогою поняття «досвід». В ментальності українців та англійців досвід, як позитивний так і негативний, впродовж всього життя людини залишається незмінним.

В багатьох проаналізованих прислів'ях, «незмінність» вербалізується через поняття долі та фаталізму, як те, що не залежить від людини і є заздалегідь визначеним невідомими вищими силами.

Невправність інтелектуально неспроможних людей у прислів'ях передається через опозицію розумний-дурень. І українці, і англійці вважають, що дурість залишається постійною вадою людини до кінця її днів.

Незмінним у пареміях також виступає час у минулому його прояві. Підкреслюється його швидкоплинність, неспроможність його зупинити і повернути назад.

Ми також виявили, що обидва народи погано ставляться до брехні і воліють чути «неприкрашену», незмінену правду.

Серед прислів'їв на позначення мінливості ми виділили шість підгруп: мінливість часу; змінність людської природи; життєві зміни; мінливість людської думки по відношенню до інших; мінливість долі та вплив оточення на людину.

Категорія мінливості вербалізується за допомогою поняття «час». Як само по собі плінне поняття, час зумовлює змінність людського характеру, життєвих принципів, смаків та поглядів. З плином часу змінюється відношення до деяких речей, людей та подій.

Розглянувши паремії, ми визначили, що мінливість у менталітеті двох етносів вербалізована у більшості випадках через мінливість людської природи. Вважається, що людина – істота, яка найбільше з усіх піддається впливу оточуючих. Характерним є те, що людині властиво змінюватись у гіршу сторону, особливо, коли ці зміни зумовлені покращенням її соціального

становища. Змінність людської натури також часто порівнюється із погодою та погодними умовами. Вважається, що людина така ж нестабільна у своїх поглядах, як погода.

Спираючись на проаналізовані паремії, можемо зробити висновок, що для обох етносів саморозвиток займає важливе місце в житті людини. Є думка, що за допомогою терпіння та зосередженості можна домогтись позитивних змін у житті.

Також ми визначили, що даним етносам притаманно змінювати думку щодо інших. В народній мудрості відображене ставлення до людей, яке виникає з першого погляду, але дізнавшись людину поближче зазвичай ми змінюємо про неї свою думку на протилежне.

Отже, дослідження прислів'їв дозволяє визначити основні риси української та англійської ментальності. Проаналізувавши прислів'я, можемо зробити висновок, що в ментальності цих народів поняття зміна відображене через призму сталість – мінливість. У свідомості даних етносів незмінними зазвичай є негативні сторони людського характеру. Але є і протилежна думка, згідно з якою час плине, і ми змінюємося разом з ним, отже змінюється характер та риси особистості.

Спираючись на те, що за кількістю превалюють прислів'я на позначення сталості, можемо зробити висновок, що обидва етноси є досить сталими у своїх поглядах, звичках, традиціях та почуттях.

Перспективою нашого подальшого дослідження є порівняльний аналіз семантики прислів'їв на матеріалі 3-х мов: української, англійської та італійської.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев Л. Г. Индивидуально-авторські видозміни у сфері фразеології / Л. Г. Авксентьев // Українське мовознавство, 1979. – Вип. 7. – С. 55–63.
2. Ажнюк Б. М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні / Б. М. Ажнюк. – К. : Наукова думка, 1989. – 136 с.
3. Аксенова Ю.А. Символы мироустройства в сознании детей / Аксенова Ю.А. – Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 272с.
4. Акульшина Н.Т. Поняття «картина світу» у сучасній лінгвістиці / Н.Т. Акульшина // Питання лінгвістики. – 2011. – № 3. – с.31-34.
5. Аристотель. Категории // Аристотель. Сочинения в 4-х томах. – М.: Мысль, 1976. – Т. 2. – С. 51–90.
6. Бирих А. К. К диахроническому анализу фразеосемантических полей / А. К. Бирих // Вопросы языкознания. – 1995. – № 4 – С. 14-24.
7. Брутян Г.А. Язык и картина мира / Г.А. Брутян // НДВШ. Философские науки. – 1973. – №1. – С.108-115.
8. Булатов М.А. Логические категории и понятия / М.А. Булатов. – К.: Наукова думка, 1981. – 237с.
9. Васильев В. Деякі роздуми з приводу терміну “менталітет” / В.Васильев // Розбудова держави. – 1993. – № 11. – С. 53.
10. Васильева А. Н. Курс лекций по стилистике русского языка / А. Н. Васильева. – М., 1976. – 40с.
11. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Лингвострановедческая теория слова / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1980. – 320 с.
12. Гвоздарев Ю. А. О семантической классификации фразеологических единиц / Ю. А. Гвоздарев // Вопросы семантики фразеологических единиц. – Новгород, 1978. – С. 12-30.
13. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира / И. А. Голубовская. – К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2002. – 293 с.
14. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. пер. с нем. – М.: ОАО ИГ «Прогресс», 2000. – 400 с.

15. Гайдеггер М. Время и бытие / М. Гайдеггер. – М.: Высшая школа, 1993. – 312с.
16. Денисова С.П. Картина світу та суміжні поняття в зіставних дослідженнях / С.П. Денисова // Проблеми зіставної семантики. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2005. – № 7. – С. 9-15.
17. Жаботинская С. А. Частеречная семантика : категориальные архетипы / С. А. Жаботинская // Філол. науки. – Черкаси, 1998. – Вип. 7. – С. 3–14.
18. Івашків – Когут С. Г. Аргументативність у системі категорій мови / С. Г. Івашків – Когут // Наукові записки. – К.: Наукова книга, 2009. – С. 51-54.
19. Ивашко Л.А. Очерки русской диалектной фразеологии / Л. А. Ивашко. – Л., 1981. –110 с.
20. Ильичев Л. Ф., Философский энциклопедический словарь / Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 893с.
21. Карбелашвили С. О. Категории аугментативности и диминутивности в современном немецком языке (словообразовательный аспект): дис... д-ра филол. наук: 09.05.94 / С. О. Карбелашвили. – Тбилиси, 1994. – 47 с.
22. Карп'юк Л. Основні підходи до розуміння менталітету сучасними вченими [Електронний ресурс] / Л. Карп'юк. – Режим доступу: <http://www.lp.edu.ua/vyd/nartv/2004/№6/Art12.htm>.
23. Кацнельсон С.Д. Категории языка и мышления: Из научного наследия / С.Д. Кацнельсон. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 864 с.
24. Кубрякова Е. С. Мовна картина світу як особливий спосіб репрезентації образу світу в свідомості людини / Е. С. Кубрякова // Вісник чуваської державного педагогічного університету імені І. Я. Яковлева. – 2003 . – № 4 (38). – С. 2-12.
25. Кунін А.В. Курс фразеології англійської мови / А.В. Кунін. – М.: Вища школа, 1986. – 336 с.
26. Левицький В.В. Семасіологія / В. В. Левицький. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 512 с.

27. Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу / Л. А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – №5-6. – С. 36–42.
28. Лобань Т. Особливості українського менталітету та його вплив на процес державного будівництва в Україні / Т. Лобань // Людина і політика. – 2004. – № 4. – С. 106 – 112.
29. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / В. Н. Манакин. – К. :Знання, 2004. – 326 с.
30. Меджидова С.М. О методологических принципах исследования личности [Электронный ресурс] / С. М. Меджидова. – Режим доступа: http://www.psychology.az/about_methodological_principles.php
31. Мещанинов И.И. Понятийные категории в языке / И.И. Мещанинов // Тр. Военного института иностранных языков. – М., 1945. – № 1. – с.45-46.
32. Мокієнко В. М. Слав'янська фразеологія / В. М. Мокієнко. – М.: Наука, 1998. – 254с.
33. Попова З. Д. Язык и национальная картина мира / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2002. – С. 5-16.
34. Самарин Д. А. Специфика методов О. Есперсена и Л.В. Щербы / Д.А. Самарин // Вестник ИГЛУ – 2008. – №1. – С.96-107.
35. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О.О. Селіванова – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 148с.
36. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию / Э. Сепир. – М.: Прогресс. 1993. – 89с.
37. Серебренніков Б. А. Роль людського фактора в мові: Мова і картина світу / Б. А.Серебренніков, Е. С. Кубрякова, В. І. Постовалова. – М.: Наука, 1988. – 167с.
38. Слюсаревський М.М. Український менталітет: ретроспективи і перспектива / М.М. Слюсаревський // Ілюзії і колізії. — К.: Гнозис, 1998. — 234 с.
39. Смит Л.П. Фразеология английского языка / Л.П. Смит. – М., 1959. – 387с.

40. Соколовська Ж. П. Картина світу та ієрархії сем / Ж.П. соколовська // Мовознавство. – 2002. – № 6. – С. 87-91.
41. Соколовская Ж. П. Проблемы системного описания лексической семантики / Ж. П. Соколовская. – К.: Наук. думка, 1900. – 184с .
42. Співвідношення духовності, менталітету та світогляду : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. М. В. Попова. – Ч. I. – Розд. I. – К., 1994. – С. 139.
43. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Изд-во МГУ, 2004. – 352 с.
44. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: навч. Посібн / В. Д. Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 434 с.
45. Уорф Б. Л. Отношение норм поведения и мышления к языку / Б. Л. Уорф // Зарубежная лингвистика; пер. с англ. В. А. Звегинцева, Н. С. Чемоданова. – М.: Прогресс, 1999. – С. 51-58.
46. Федоров А. И. Сибирская диалектная фразеология / А. И. Федоров. – Новосибирск, 1990. – 192с.
47. Фурман А.В. Психокультура української ментальності / А.В Фурман – Тернопіль, 2002. – С. 28.
48. Худяков А.А. Понятийные категории как объект лингвистического исследования / А.А.Худяков // Аспекты лингвистических и методических исследований . — Архангельск, 1999. – с.56-61.
49. Шегута М.А. Український менталітет: історія і сучасність / М.А. Шегута // Збірник наукових праць з гуманітарних наук ЗДІА. – Запоріжжя, 2000. – 125 с.
50. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике / Л. В. Щерба. – Ч. 1. – Л., 1958. – 230с.
51. Cruse A. D. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics / A. D. Cruse. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 424 p.
52. <http://www.svobodanews.ru/Article/2006/11/28/20061128091832193.html>

53. http://luchenko.com/index.php?option=com_content&task=view&id=454&Itemid=63
54. <http://www.hoteldiamondbeach.net/anglichane-kakie-oni-ili-mentalitet-i-obychai-anglichan/>
55. <http://makhniy.blox.ua/2009/10/Ukrayinskij-mentalitet.html>
56. <http://fam.jpr.ru/famja/115/4540.htm>
57. <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1429>
58. <http://senatm.com/istoriya-filosofii/dosokratovskaya-filosofiya-9834.html>
59. http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/507/КАТЕГОРИИ
60. <http://alltradition.ru/2010/09/tradicii-i-mentalitet-anglichan/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

61. Баранцев К.Т. Англійські прислів'я та приказки / К.Т. Баранцев. – К.: Радянська школа, 1973. – 176 с.
62. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – М.: Сов. Энциклопедия, 1967, т. 1 – 2. – 1264 с.
63. Новий англо-український та українсько-англійський словник. – Х.: Друкарський центр «Єдінорог», 2000. – 576 с.
64. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М.: Азъ, 1992. – 900с.
65. Олейник И. С. Украинско-русский и русско-украинский фразеологический толковый словарь / И. С. Олейник, М. М. Сидоренко. – К.: Радянська школа, 1991. – 398с.
66. Прадід Ю. Ф. Російсько-український і українсько-російський фразеологічний тематичний словник: Емоції людини / Ю. Ф. Прадід. – Симферополь, 1994.
67. Федоров В.В. Психологія народної мудрості: Пареміологічний довідник / В.В. Федоров. Тернопіль: Підручники та посібники, 2009. – 352 с.
68. Longman Dictionary of Contemporary English – Addison Wesley Longman China Limited, 1998. – 2023 p.

69. Seidl J. English Idioms and how to Use them. Oxford: Oxford University Press, 1979. – 267 p.
70. Smith W. G. The Oxford dictionary of English proverbs / W. G. Smith – [third edition] – Oxford: Oxford University Press, 1970. – 305 p.

ДОДАТОК А

Вибірка українських та англійських прислів'їв на позначення зміни

Гадюку як не грій, вона все одно вкусить.	The wolf may change his coat, but not his disposition.
Розумний змінює свою думку, дурень - ніколи. Хоч кіл йому на голові теши.	A wise man changes his mind, a fool never will.
Хто дурнем уродився, тому дурнем і вмерти.	He who is born a fool is never cured.
Факти – річ уперта.	Facts are stubborn things.
Не боїться мокрий дощу, а голий розбою. –	A beggar can never be bankrupt.
Слово не горобець – вилетить не спіймаєш.	A word spoken is past recalling.
Те, що зроблено, не може стати незробленим. Зробленого не виправити.	What's done can't be undone. The fat is on fire.
Горбатого могила виправить.	The leopard cannot change his spots.

Старого навчати, що мертвого лікувати.	You cannot teach old dogs new tricks.
З вовку пастуху не вийде.	To set the wolf to keep the sheep. Don't let the fox to guard the henhouse.
Дитя, що обпеклося, вогню боїться. Обпікшись на молоці, дмухатимеш і на воду. —	A burnt child dreads the fire.
Ті, що виїзять за море, міняють тільки небо, а не душу.	You can take the boy out of the country, but you can't take the country out of the boy.
Від долі не втечеш.	Every bullet has its billet. No flying from fate.
Чому бути – того не минути.	What must be must be.
Чим більше змін, тим більше все залишається по старому.	You cannot change what you are, only what you do. The more things change, the more they stay the same.
Старого горобця на полові не обдуриш.	You can't catch old birds with chaff; An old fox isn't easily snared.
Хто з псами лягає, той з блохами встає. Яку дружбу (яке знайомство) заведеш, таке й життя проведеш. З ким живеш, у того й духу набереш.	If you lie down with dogs, you will get up with fleas.
Дурний і в Києві не купить розуму.	Only the wisest and stupidest of men never change.
Під лежачий камінь вода не тече.	Nothing seek, nothing find.

Після бою кулаками не махають.	After death the doctor.
На милування нема силування.	Love cannot be forced.
Кому судилося бути повішеним - не потоне.	He that is born to be hanged shall never be drowned.
З чим пішов, з тим прийшов.	The same old sixpence.
Скільки крадію не красти, а шибениці не минути.	The longest day has an end.
Народжений повзати літати не буде.	Little things amuse little minds.
Один у полі не воїн.	There is safety in numbers. One man, no man.
Працюватимеш – то й матимеш. Хто робить – голий не ходить.	With time and patience the leaf of mulberry bush becomes satin.
Історія повторюється.	History repeats itself.
Минулому нема вороття.	One cannot be put back the clock.
Баба поки з печі злетить, сім десятків дум передумає.	A woman's mind and wind change off. Winter's weather and woman's words often change.
Різноманітність гострота життя.	Variety is the spice of life.
Заліз за панські столи та й забув про постолі.	Honors change manners.

Камінь, що котиться, мохом не обростає.	A rolling stone gathers no moss.
Зовнішність - зрадлива. Обличчям хоч воду пий, а душа отруйна.	Appearances are deceitful.
Не судить про книгу по її обкладинці.	Never judge a book by its cover.
Не можна судити про дерево по його корі.	You cannot judge a tree by its bark.
Час лікує.	Time cures all things.
Від любові до ненависті один крок.	From the sweetest wine to the tarest vinegar.
Часи змінюються і ми змінюємося разом з ними.	Times change and we with time.
В день, коли ти втрачаєш гроші, родичі перетворюються в чужих.	The day your money's gone, your relatives change into strangers.
Все добре у свій час. Всякому овочеві свій час.	Everything is good in its season.
Життя, як стерня, не пройде, ноги, не вколовши.	Life is not all cakes and ale (beer and skittles).

<p>Крапля камінь точить.</p>	<p>Little strokes fell great oaks.</p>
<p>Після бурі настає тиша; після дощу сонечко. Після горя радість.</p>	<p>After a storm comes calm. Cloudy mornings turn to clear afternoon.</p>
<p>Найкращий відпочинок – змінити рід діяльності.</p>	<p>A change is as good as a rest.</p>
<p>Клин клина вибиває. Від чого захворів, тим і лікуйся.</p>	<p>Fight fire with fire. Take a hair of the dog that bit you.</p>
<p>Доля мінлива.</p>	<p>Fortune is round, it makes one a king another beggar. The wheel of fortune turns quicker than a mill wheel.</p>
<p>Всякий свого щастя коваль.</p>	<p>Everyone is the author of his own good</p>

	fortune. Everyone is the maker of his own fate.
З ким поведешся, того й наберешся.	He that lives with cripples learns to limp. Evil communications corrupted good manners.
Повадився глек по воду ходити, тут йому і голову зломити.	The pitcher goes often to the well but is broken at last.
Горбатого виправить могила, а впертого дубина.	You cannot teach an old dog new tricks. The leopard cannot change his spots.
Тварину людина може навчити, а дурня ні.	You can teach an animal, but you'll never teach a fool.